

Kirsi Jordan, Paula Kirjavainen

Yhdenvertainen mahdollisuus työntekoon

Opas lihassairaille nuorille

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Sosionomi
Hyvinvointi ja toimintakyky
Opinnäytetyö
10.4.2012

Tekijä(t) Otsikko	Kirsi Jordan, Paula Kirjavainen Yhdenvertainen mahdollisuus työtekoon
Sivumäärä Aika	40 sivua + 1 liitettä 10.4.2012
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaaja(t)	Yliopettaja Jyrki Konkka Lehtori Riikka Tiitta
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opas lihassairaille nuorille. Opinnäytetyömme prosessi käynnistyi, kun otimme yhteyttä Lihastautiliittoon. Lihastautiliitto ry toteuttaa työelämäpalveluita sekä kuntouttavaa toimintaa. Lihastautiliiton urasuunnittelijan mukaan nuorten vammaisten työhön hakeutuminen ei ole ollut aktiivista. Syitä tähän olivat erimerkiksi työympäristön fyysiset esteet ja ennakkoluulot. Lisäksi työvoimatoimistojen tiedotus vammaisen yhdenvertaisista työnteon mahdollisuuksista oli koettu puutteelliseksi. Opinnäytetyömme kehittää lihastautiliiton tiedotusta nuorille vammaiselle, erityisesti työhön hakeutumisen tueksi.</p> <p>Opinnäytetyön ajankohtaisuus nousee vammaispoliittisesta ohjelmasta, jonka mukaan vammaisilla kuuluisi olla yhdenvertainen mahdollisuus työhön. Vamman ei tarvitse olla este työnteolle. Lihassairas voi suoriutua tehtävistään työtehtävien tai työympäristön mukautuksilla.</p> <p>Monimuotoinen opinnäytetyö jakaantuu kahteen osaan: teoriaosaan ja oppaaseen. Teoriaosuus sisältää vammaisten työelämän yhdenvertaisuuteen ja voimaantumiseen liittyvää tietoa. Opinnäytetyön toisen osan muodostaa lihassairaille nuorille suunnattu opas. Oppaaseen on koottu lyhyesti niitä tukimuotoja, joista on apua työelämään sijoittumisessa. Oppaan tarkoitus on kertoa yhdenvertaisuuden hyväksi tehdyistä seikoista ja lisätä siten toimintavoimaa vammaiselle henkilölle hänen omaa elämäänsä koskevilla valinnoilla yhteiskunnan täysvaltaisena jäsenenä.</p> <p>Opinnäytetyön lopullista tuotosta eli opasta tullaan käyttämään materiaalina Lihastautiliiton nuorille vammaisille suunnatuilla sopeutumisvalmennus kursseilla. Oppaan verkkoversio julkaistaan Lihastautiliiton sivuilla, jossa sitä voidaan päivittää ja muokata tarpeiden mukaan. Verkkoversio tukee myös oppaan saavutettavuutta muille vammaisille.</p>	
Avainsanat	yhdenvertaisuus, vammaisuus, työ, voimaantuminen

Author(s) Title Number of Pages Date	Kirsi Jordan, Paula Kirjavainen Equal opportunity to work 40 pages + 1 appendices 10 spring 2012
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Riikka Tiitta, Senior Lecturer
<p>The purpose of this Bachelor's Thesis was to provide a guide for Lihastautiliitto. Lihastautiliitto is an organization which helps and supports its members who suffer from muscle diseases. According to the career planner in Lihastautiliitto young people with a muscle disease are not active in finding their ways into working life. The information on equal chances to work given by the employment office is often insufficient.</p> <p>The guidebook is meant to be used as a part of the teaching material on the rehabilitative courses, arranged by Lihastautiliitto, for young people with a muscle disease. The guidebook was created by collecting separate pieces of information that help and support young members to get employed. The topic of our guidebook is extremely current: according to the new political program for people with a disability everyone should have equal possibilities to get employed. Disability should not be a hindrance for working.</p> <p>Our multi-form thesis includes a written part and a guide book. This thesis was mainly based on equality and it consisted of a short presentation of contributions that could be used in young people's efforts to get employed. The purpose of the guidebook is to give information of equality and employment as well as inspire disabled people to make their personal choices as independent members of society.</p> <p>The guidebook will be published electronically on Lihastautiliitto's –websites. The electronic form enables its updating, revising and availability.</p>	
Keywords	equality, disability, work, empowerment

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TARKOITUS	2
2.1	Lihassairaus	2
2.2	Vaikeasti vammaisen henkilön työllistyminen	4
2.3	Lihastautiliitto	5
2.3.1	Työllisyystoiminta ja työnantajapalvelut	5
2.3.2	Sopeutumisvalmennus	6
2.4	Opinnäytetyön tehtävä	8
2.5	Ajankohtaisuus	8
2.6	Monimuotoinen opinnäytetyö	9
3	TOIMINTAVOIMAN VAHVISTAMINEN	10
3.1	Sopeutuminen	11
3.2	Valtaistuminen	12
3.3	Osallisuus	14
4	YHDENVERTAISUUS	15
4.1	Yhdenvertaisuuden edistäminen	16
4.2	Yhdenvertainen mahdollisuus	19
4.3	Esteettömyys	20
4.4	Henkilökohtainen apu	22
5	TYÖLLISTYMISEN TUET	23
5.1	Kolmannen sektorin tuet ja palvelut	24
5.2	Julkisen sektorin tarjoama tuki	25
5.2.1	Ammatillinen kuntoutus	26
5.2.2	Ammatinvalinnan ohjaus	26
5.2.3	Tarvittavat apuvälineet	27
5.2.4	Työnantajalle tarjottavat tuet	28
5.3	Työnteon mahdollisuus eläkkeellä	29

6	YHTEISTYÖ PROSESSIN KUVAUS	30
7	OPPAAN ESITTELY	32
8	POHDINTAA JA YHTEENVETO	34
	Lähteet	37
	Liitteet	
	Liite 1. Opas Lihassairaille nuorille	

1 JOHDANTO

Vammaisten aseman turvaamiseksi työelämässä yhteiskunnassa puututaan epäkohtiin vammaisten ihmisten oikeuksien, vapauksien ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien näkökulmasta. Sen myötä vammaiselle henkilölle avautuu tasavertaisempi mahdollisuus kouluttautua, tehdä töitä sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010: 22–24.) Ajankohtaisen julkaisun tavoitteena on yhteiskunta, jossa toteutuvat vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus, osallisuus ja syrjimättömyys. Yhdenvertaisuus on aiheena ajankohtainen. Lainsäädännössä on pyritty yhdenvertaisuuden tukemisen ja toimenpiteet tukevat myös vammaisen osallistumista työelämään.

Vammaisten henkilöiden työllistymistä helpottamaan Lihautiliitossa Sisäänheitto työelämään -yhteistyöprojekti vuosina 2006–2008 (Halin n.d: 4). Tavoitteena oli tuoda yhteen työvoimaa tarvitsevia yrityksiä ja ammattitaitoisia vammaisia työnhakijoita. Lihassairaille töihin hakeutuminen ei räätälöidyistä toimenpiteistä huolimatta ollut aktiivista. Taustalla oli Lihastautiliiton mukaan vammaisten ihmisten omat ennakkoluulot ja uskomukset heistä työnantajan silmissä.

Fyysisten esteiden poistamisen rinnalla työnhakua edistävänä ilmiönä on tärkeää vahvistaa nuoren vammaisen uskomusta omiin kykyihinsä tasavertaisena työnhakijana. Sopeutumisvalmennuksen tarkoitus on auttaa vammaisen henkilön sopeutumista vammaansa, mikä johtaisi omien voimavarojen löytämiseen ja mahdollisuuteen muuttaa elämäänsä haluamaansa suuntaan. Yhdenvertaisuus on aiheena ajankohtainen ja sen työelämässä toteutuvat toimenpiteet on hyvä saada lihastautia sairastaville nuorille tietoon vaiheessa, jolloin suunnitellaan tulevaisuutta. Informaation työhön hakeutumisesta tulisi olla helposti saavutettavissa ja selkeää – elämän ollessa jo muutenkin esteellistä. Monimuotoisena opinnäytetyönä toteuttamamme opas on suunnattu lihassairaille nuorille ja heille suunnattujen Lihastautiliiton kurssien oheismateriaaliksi. Opas sisältää informaatiota työllistymisen tukimuodoista ja siitä, miten yhdenvertaisuus toteutuu työelämässä.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TARKOITUS

Opinnäytetyömme tarkoituksena on toteuttaa opas lihassairaille valmistuville ja valmistuneille nuorille, jotka pohtivat aikovatko he koulutuksen jälkeen hakeutua työelämään. Vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden joukossa on monien eri alojen ammattilaisia ja korkeakoulututkinnon suorittaneita. Osa heistä olisi kykeneviä osallistumaan työelämään.

Otimme yhteyttä Lihastautiliiton ja kerroimme aikeemme tehdä opinnäytetyö lihassairaiden henkilöiden työllistymisestä. Tiedustelimme heidän kiinnostustaan, kehittämisideoita aiheeseen sekä mahdollisuutta yhteistyöhön. Lihastautiliiton urasuunnittelijalla oli asiakastyöhön pohjautuva käsitys, etteivät nuoret vammaiset hakeudu aktiivisesti heille suunnattuihin työllistymisen palveluihin. Tämän tiedon ja siitä muotoutuvan näkemyksemme pohjalta ideoimme opinnäytetyömme aiheen ja oppaan lihassairaiden työhön hakeutumisen tueksi.

Kohderyhmämme ovat nuoret lihassairaajat, jotka ovat iältään noin 16–29 vuoden ikäisiä. Halusimme asettaa yläikärajan 29 -vuotiaisiin, sillä sisäänheitto työelämään palvelunkohderyhmänä olivat 16–29- vuotiaat vammaiset tai pitkäaikaissairaajat nuoret.

2.1 Lihassairaus

Luurankoli hasten heikkenemistä ja surkastumista aiheuttavia sairauksia sanotaan lihastaudeiksi. Ne ovat perinnöllisiä lihastauteja, joiden alaryhmiä ovat dystrofiat, myotoniat ja metaboliset myopatiat. Ne ovat harvinaisia neurologisia sairauksia, joille on ominaista tahdonalaisen lihaksiston etenevä surkastuminen ja heikkeneminen ja jäykkyys. Lihastautien oireiden alkamisikä, esiintymispaikat ja pahenemisnopeus vaihtelevat suuresti. Lihastauteja on myös niitä, joita ei luokitella perinnöllisiksi taudeiksi, esimerkiksi hermolihastaudit myastenia (autoimmuunitauti) sekä ALS, amyotrofinen lateraaliskleroosi, jossa liikehermot vaurioituvat tuntemattomasta syystä, jolloin tahdonalainen lihaksisto vähitellen surkastuu. (Takala, Joensuu. 2002: 446–448.)

Lihasperäisissä lihastaudeissa sairauden syy on itse lihassolussa ja sen toiminnassa. Syy voi olla myös liike- tai ääreishermosolujen tai hermolihaskliitoksen toimintahäiriössä.

Kysymyksessä on tällöin hermoston ja lihasten toiminta- tai yhteistyöhäiriö. Näitä erilaisia hermo-lihasperäisiä eli neuromuskulaarisairauksia esiintyy tavallisimmin lapsilla, nuorilla ja työikäisillä aikuisilla. Neuromuskulaaritaudit eli ääreishermoston ja lihasten sairaudet eivät yleensä vaikuta älyllisiin tai henkisiin suoriin. (Lihastaudit 2009). Sairausten edetessä liikkuminen vaikeutuu, apuvälineiden ja ulkopuolisen avun tarve kasvaa. On olemassa nopeasti eteneviä lihassairauksia, jotka lyhentävät elinikää joskus huomattavasti. Yleensä lihastaudit etenevät hitaasti eivätkä vaikuta elinikään.

Vammaisuutta määriteltäessä on tarkasteltava vammaa yksilön tilana sekä yhteiskunnallisena ja sosiaalipoliittisena kysymyksenä. Erilaisten toimenpiteiden suunnittelun pohjaksi ei riitä vain yleisluontoinen vammaisuuden määrittely, vaan on täsmennettävä vammaisuuden erilaiset vaikutukset vammaisen henkilön toimintakykyyn ja toimintamahdollisuuksiin. Vammaisia henkilöitä ei myöskään pidä nähdä pelkästään yhtenäisenä ryhmänä, vaan kussakin tapauksessa yksilökohtaisesti sekä toimintarajoitukset, jota kyseinen vamma aiheuttaa. (Räty. 2010: 32.) Suurin osa lihassairaista määritellään vaikeavammaisiksi. Palvelut ja tukitoimet määräytyvän sen mukaan miten vaikeasta lihassairaudesta on kysymys ja kuinka suuri vamman tuottama haitta on.

Vammaispalvelulain 2§:n mukaan vammaisuuden yleismääritelmässä vammaisella tarkoitetaan henkilöä, jolla vamman tai pitkäaikaissairausten johdosta on erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämäntoiminnoista. Vammaispalvelulaissa ei ole suljettu mitään vammaisryhmää lain soveltamisen ulkopuolelle. Lain kriteereiden ja perusteiden mukaan jokainen vammaisen iästä riippumatta on oikeutettu hakemaan palveluita tai tukitoimia riippuen sairauten tai vamman aiheuttamasta haitasta ja tukitoimen tai palvelun tarpeesta. (Räty 2010: 33.)

Lihassairaasta ja vammaisesta työntekijästä ja työnhakijasta käytetään työlainsäädännössä termiä vajaakuntoinen, samoin on tehty osassa muuta lainsäädäntöä ja julkaisuja. Vajaakuntoisella tarkoitetaan henkilöä, jonka mahdollisuudet pysyä työssä ovat huomattavasti vähentyneet vamman tai sairauten takia. Tämä on todettu liian leimavaksi vammaista ihmistä kohtaan. Se ei kuvaa oikealla tavalla vammaisen henkilön työkykyä. Lainsäädännössä luovutaan vammaisten osalta vajaakuntoinen -termin käytöstä. Se poistetaan säännöksistä, ohjeistuksesta ja tilastoinnista kaikilta niiltä osin joilla viitataan vammaisiin henkilöihin vuoteen 2015 mennessä. (Sosiaali- ja terveysministe-

riön julkaisuja 2010: 4.) Tässä opinnäytetyössä käytämme termiä lihassairas, vammainen ja osatyökykyinen tai yksinkertaisesti työntekijä/työnhakija.

2.2 Vaikeasti vammaisen henkilön työllistyminen

Vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden joukossa, on monien eri alojen ammattilaisia ja korkeakoulututkinnon suorittaneita, jotka olisivat kykeneviä osallistumaan aktiivisesti työelämäänsä. Syitä heidän työllistymisongelmiinsa ovat esimerkiksi työympäristön fyysiset esteet, usein vammaisen ihminen pystyy suoriutumaan tehtävistään ilman erityisiä muutoksia työpaikalla. Toisinaan työtehtävien tai työympäristön räätälöinti on tarpeen, mutta tähänkin työnantajan on mahdollista saada tukea ja apua eri tahoilta.

Vajaakuntoisen mahdollisuutta työhön tuetaan kuntoutuksen, koulutuksen ja työn tekemiseen tarvittavin apuvälinein sekä järjestelyin. Näitä tarvitaan, jotta työpaikalle tuleminen ja työn tekeminen on mahdollista vammoista huolimatta. Lainsäädäntö ja erilaiset tuet turvaavat vajaakuntoisten aseman. Suomen perustuslaki, 19§, takaa oikeuden hankkia elantonsa haluamallaan työllä. Julkisen vallan tehtävänä on edistää työn tekemistä (Suomen perustuslaki 731/1999: 19§.)

Lainsäädännössä on pyritty yhdenvertaisuuden tukemiseen, ja parannuksia onkin eri toimijoiden välisellä yhteistyöllä saatu aikaan. Stakesin tutkimuksen mukaan vammaisten asema työmarkkinoilla on parantunut vuosina 1995–2002. Valtaosa työikäisistä vammaisista henkilöistä on työvoiman ulkopuolella (Linnankangas, Suikkanen, Savtchenko, Virta. 2006: 76). Vammaisten syrjintää ei ole saatu poistettua kokonaan, vaan edelleen on haasteita ja työtä sen poistamiseksi. Stakesin Raportin selvitystyössä mainitaan yleisesti olevan tiedossa, että osallistuminen ansiotyöhön vammaisilla on vähäistä.

Lihastautiliiton urasuunnittelijan mukaan lihassairaahan henkilön työllistyminen riippuu hänen omasta aktiivisuudestaan ja lihassairauden vaikeavammaisuuden asteesta. Tällöin korostuvat tukitoimien, esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan merkitys. Tärkeä työllistymiseen vaikuttava asia on myös se, että työhakijalla on ammatillinen koulutus. Lihassairautta ei toistaiseksi ole tehty jäsenkyselyä, josta selviäisi työelämässä olevien määrä. Vaikka vammaisten ihmisten on vaikea saada töitä, heistä kuitenkin osa työllis-

tyy muun muassa yksilöllisen urasuunnittelun kautta. Urasuunnittelusta ja muista Lihastautiliiton palveluista kerromme lisää seuraavassa kappaleessa.

2.3 Lihastautiliitto

Vaikeasti vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja sen toteuttaminen on yhteiskunnassa kaikkien vastuulla. Tätä työtä ei kuitenkaan ole kenenkään tarkoitus tehdä yksin. Parhaimpiin tuloksiin voidaan päästä verkostoitumalla muiden toimijoiden kanssa. Eri vammaisjärjestöt muodostavat korvaamattoman voimavaran alansa osaajina ja yhteistyö – kumppaneina. (Hynninen- Joensivu, Kesko, Wiman, Haarni, Kemppainen 2006: 46- 47, 64.) Lihastautiliitto ry on valtakunnallinen vammaisjärjestö, jonka tehtävä on tukea jäsentensä oikeutta monimuotoiseen ja hyvään elämään edistäminen. (Lihastautiliitto ry 2009). Lihastautiliiton työhakua edistäviä palveluita ovat erilaiset projektit, koulutus, opiskelu ja työllistymispalvelut, sopeutumisvalmennus, tiedotus, neuvonta ja oikeuksien valvonta. (Palvelut 2009).

2.3.1 Työllisyystoiminta ja työnantajapalvelut

Työllisyystoiminta on urasuunnittelua koulutus – ja opiskeluvalinnoissa, työnhaussa ja työssä jaksamisessa. Lähtökohtana on, että vammaiset ja vajaakuntoiset ovat alusta asti mukana opiskelussa ja työelämässä tasa-arvoisesti muiden kanssa. Lihastautiliitto tarjoaa yksilöllistä tukea työnhakuun ja työllistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Lihastautiliiton urasuunnittelija on apuna työnhakuasiakirjojen laadinnassa, erilaisten tukimuotojen selvittämisessä ja haastatteluun valmistautumisessa. (Työllistämisen edistäminen 2009.)

Lihastautiliiton urasuunnittelijan kanssa nuori voi suunnitella tulevaisuuttaan työelämässä ja saa tietoa työelämän eri mahdollisuuksista. Lihastautiliiton urasuunnittelija toimii lihassairaana henkilön tukena koulutusvalinnoissa, työnhaussa ja työssä jaksamisessa. Suunnittelun lähtökohtina ovat yksilön omien toiveiden mukaiset yksilölliset ratkaisut sekä ympäristöön kohdistuvien toimenpiteiden, kuten henkilökohtaisen avustajan, esteettömyyden ja erilaisten tukimuotojen kautta saatava mahdollisuus toteuttaa yhdenvertaista polkua koulutuksesta työelämään. Lihastautiliitto järjestää muun muas-

sa henkilökohtaista uraohjausta ja palveluihin kuuluvat myös työnantajien tiedotus sekä työpaikkakäynnit.

Lihastautiliiton koordinoima työnantajapalvelu pohjautuu Sisäänheitto työelämään -projektiin, joka tarjosi yksilöllistä tukea työnhakuun ja työllistymiseen liittyvissä kysymyksissä. (Sisäänheitto työelämään 2009). Lihastautiliitto oli mukana hallinnoijana tässä hankkeessa. Hankkeen tarkoituksena oli lisätä valtakunnallisesti vammaisten ja pitkäaikaissairaiden työ- ja harjoittelu mahdollisuuksia vammaisjärjestöjen ja suuryritysten yhteistyöllä. Sisäänheitto työelämään oli vammaisjärjestöjen yhteinen projekti, jonka tavoitteena oli tuoda yhteen työvoimaa tarvitsevia yrityksiä ja ammattitaitoisia vammaisia ja pitkäaikaissairaita. Projektin rahoitti RAY, ja työhön lähtivät mukaan myös Fibs (Finnish Business & Society ry) yhteistyöverkostoineen sekä Manpower Inclusive, joka edistää työyhteisöjen monimuotoisuutta. Yhteistyö Manpower Inlusiven kanssa arvioitiin toimivaksi hyvin. (Halin n.d: 4.)

Lisäksi Lihastautiliitto on työllistymispalvelun kautta mukana Vates-säätiön ja vammaisfoorumin työllisyysryhmän Kesätyö kaikille, kampanjassa. Kesätyö antaa mahdollisuuden työelämäkokemuksen kerryttämiseen ja mahdollistaa työelämässä tarvittavien taitojen hankkimista. Tervetuloa kesätyö kaikille - sivuston tarkoituksena on kutsua mukaan työntekijöitä avaamaan ovia työelämään. Kampanjan tarkoituksena on herättää työnantajat miettimään mahdollisuutta palkata vammaisen tai osatyökykyinen nuori kesätyöntekijäksi. Nuorilla on osaamista ja koulutusta, mutta vähän työkokemusta, joten lyhytaikainenkin työkokemus on tärkeää. Mukana tässä kampanjassa 2011 ja 2012 olivat ja on eri vammaisjärjestöjä, erityisoppilaitoksia, työnantajia ja työllistämisen asiantuntijoita. (Kesätyö kaikille 2011.)

2.3.2 Sopeutumisvalmennus

Kuntoutus- ja verkostoyhteistyön periaatteen mukaisesti kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä huolehditaan paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla. Kuntoutumis-
muotoja ovat muun muassa lihastautiliiton sopeutumisvalmennus. Sopeutumisvalmennuksen sisältöä ei ole vammaispalvelulainsäädännössä erikseen määritelty. Rädyn mukaan siihen kuuluu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä neuvonta, ohjaus ja valmennus. Tavoitteena on sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen. Sopeutumisvalmen-

nusta voidaan järjestää muun muassa erilaisten kurssien muodossa. Sopeutumisvalmennuksen muotoja voivat olla muun muassa yksilökohtaiset valmennukset, joiden tavoitteena on sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen. (Räty 2010: 292.)

Sopeutumisvalmennuksen ensisijainen tehtävä on auttaa vammaista henkilöä vastaanottamaan vammasta aiheutuvat psyykkiset paineet ja toisaalta myös selvittämään vammaisuudesta johtuvat käytännön ongelmat. (Räty 2010:292.) Lihastautiliiton järjestämä sopeutumisvalmennus ja kuntokurssit on tarkoitettu lihastautia sairastaville ja heidän perheilleen, ja niiden tavoitteena on antaa vammaisille eväitä itsenäiseen elämään ja valmiuksia ihmisenä kasvamiseen tiedon ja vertaistuen avulla. (Kurssit Lihastautiliitto 2012.) Lihastautiliiton sopeutumisvalmennuskursseilla vammaiselle ihmiselle annetaan työvälineitä kehittyä itsenäiseksi yksilöksi yhteistoiminnassa toisten ihmisten kanssa. Näin hän saa mahdollisuuden löytää kehittää itseään ja muuttaa elämäänsä haluamaansa suuntaan. Sisäisellä elämänhallinnalla tarkoitetaan kykyä hallita elämäänsä ja sen osa-alueita silloinkin kun elämässä tapahtuu poikkeuksellisia asioita (Juhila 2006: 61).

Vammaisen nuoren itsenäistyminen on monelle nuorelle vaikeampaa johtuen heidän omasta epävarmuudesta tai vamman laadusta. Itsenäistymisen esteenä voivat olla omien vanhempien tai avustajien ylihuolehtiminen tai tarvittavien apuvälineiden puuttuminen (Lampinen 2007: 151). Nuoruus on aikaa, jolloin aloitetaan etsimään paikkaansa yhteiskunnassa. Tämä on elämänvaihe, jolloin irtaannutaan omista vanhemmista ja aloitetaan itsenäinen elämä. (Nivala 2007: 87.)

Tarkoituksenmukaisen kuntoutuksen tehtävänä on auttaa kasvamaan ja kehittymään aktiiviseksi ja itsenäiseksi vammaiseksi aikuiseksi, jolle vamma ei ole toiminnan este vaan hidaste (Lampinen.2007: 65). Yksi Lihastautiliiton sopeutumisvalmennus kursseista, K18- kurssi, on tarkoitettu 18 vuotta täyttäneille lihastautia sairastaville nuorille aikuisille ja se toteutetaan kaupunkiympäristössä. Kurssilla käsitellään luennoilla ja keskusteluryhmissä ikäkauteen liittyviä tärkeitä asioita. (Kurssit Lihastautiliitto 2012.) Sopeutumisvalmennuksen tavoite, täysi osallisuus ja yhdenvertaisuus, pohjautuu kokonaisvaltaiseen ihmiskuvaan, jossa jokaiselle ihmiselle on annettava mahdollisuus luoda elämästään itsensä näköinen kokonaisuus, toteuttaa asioitaan haluamallaan tavalla ja toimia yhdessä muiden kanssa (Lampinen 2007: 71).

2.4 Opinnäytetyön tehtävä

Sisäänheitto työelämään oli vammaisjärjestöjen yhteinen projekti, jonka tavoitteena oli tuoda yhteen työvoimaa tarvitsevia yrityksiä ja ammattitaitoisia vammaisia ja pitkäaikaissairaita. Lihassairaille töihin hakeutuminen ei räätälöidyistä toimenpiteistä huolimatta ollut aktiivista. Taustalla oli Lihastautiliiton mukaan vammaisten henkilöiden ennakkoluulot ja uskomukset heistä työnantajan silmissä.

Vaikeavammaisten työllistymisen ongelmaksi on koettu myös, että vammaisten työllistymisen liittyvää tietoa on, mutta se on hajallaan ja vaikeasti löydettävissä (Työllistymisen tietopaketti 2012). Oikeus osallistua itseään koskevien asioiden suunnitteluun ja saada tietoja on keskeinen yksilöiden perusoikeus. Osallisuus ja tietojensaannin lisääminen edistää osaltaan koko yhteiskunnan yleistä kehittämistä avoimen vuorovaikutuksen suuntaan ja se voi parantaa erilaisten päätösten laatua. (Lampinen 2007: 213.) Opinnäytetyömme tarkoituksena on toteuttaa opas lihassairaille nuorille. Oppaassa kerrotaan mitä yhdenvertaisuus työelämässä tarkoittaa, sekä niitä tukimuotoja, joista lihassairaille nuorille on apua työelämässä. Opasta voi käyttää Lihastautiliitolle kuntoutuksen ja urapalveluiden tueksi lihassairaille nuorille. Tiedottamisen tavoite yhdessä sopeutumisvalmennuksen kanssa on vahvistaa vaikeasti vammaisten nuorten luottamusta yhdenvertaiseen mahdollisuuteen työnhakijana ja lisätä siten toimintavoimaa vammaiselle henkilölle hänen omaa elämäänsä koskevissa valinnoissa yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.

2.5 Ajankohtaisuus

Suomen hallitus on tehnyt vammaispoliittisen ohjelman, jossa esitetään toimenpiteitä vammaisten ihmisten elinolojen parantamiseksi. Ohjelma koskee vuosia 2010–2015. Ohjelman mukaan kaikilla on oltava yhtäläiset mahdollisuudet elää ja toimia yhteiskunnassa. Tavoitteena on yhteiskunta, jossa toteutuvat vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus, osallisuus ja syrjimättömyys. Ohjelma on vahva pohja sille, että vammaiset ihmiset saavat yhdenvertaista kohtelua ja voivat tasa-arvoisesti osallistua yhteiskunnan toimintaan. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010: 17–18).

Kaikki mukaan! osatyökykyisille työmarkkinoille raportissa ehdotetaan, että keskeiset toimijat arvioivat millaisen painon ne antavat osatyökykyisten työllistymiselle. Jos osatyökykyisten työllistäminen arvioidaan tärkeäksi, on käynnistettävä usean vuoden kestävä kattava toimintaohjelma, joka vakiinnuttaa osatyökykyisille luontevan aseman työmarkkinoilla. Tavoitteena on, että osatyökykyiset eivät ole "vaikeasti työllistettäviä", vaan tarjoavat uusia mahdollisuuksia erilaistuvilla työmarkkinoilla. (Lehto 2011: 46.)

Toimintaohjelma toteutuessaan tukee osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Toimintaohjelmaan kuuluvassa tiedotus-, koulutus- ja tutkimusosion tavoitteena on poistaa ennakkoluuloja ja tietämättömyyttä, luoda kattava toimintamalli sekä käyttäjälähtöiset tietokanavat. Työntekijöiden omatoimisen työllistymisosion tavoitteena on rohkaista valitsemaan omaan elämäntilanteeseen sopiva työllistymispolku sekä tarjota tukea tarvittaessa työpaikalle asti. (Lehto 2011: 83–85.)

Yes4 – hanke on kansallinen syrjinnän vastainen toimintaohjelma. Hankkeen tavoitteena on kasvattaa tietoisuutta ja valmiuksia yhdenvertaisen kohtelun ja syrjimättömyyden toteutumiseksi sekä edistää monimuotoisuuden hyväksymistä yhteiskunnassa. Hankkeen aikana järjestetyille Yhdenvertaisuus etusijalle -koulutuksissa mukana olleet lihassairaat nuoret kokivat, että työllistymisen tietopakettia olisi tarvittu jo kauan sitten. Nuoret kokivat turhautuneensa työllistymisen vaikeuteen ja ihmettelivät miksi tukitoimet yhdenvertaisen työllistymisen mahdollistamiseksi ovat jääneet niin vähälle huomiolle. (Huopana 2012.)

Yhdenvertaisuus on ajankohtainen ilmiö, jota todistaa aineistomme ajankohtaisuus. Lihastautiliitto tekee lihassairaiden yhdenvertaisuuden hyväksi työtä ja kannustavat nuoria hakeutumaan työelämään. Valitsimme yhdenvertaisuuden ja valtaistumisen viitekehyykeksi, sillä tarkoitus oli että nuori tavoittaa ajankohtaisen tiedon oikeuksistaan työelämässä.

2.6 Monimuotoinen opinnäytetyö

Monimuotoinen opinnäytetyö on useimmiten ammatillinen kehittämishanke, jossa korostuu käytännönläheinen toiminta ja soveltavuus. Oleellista on konkreettinen toiminta

tai tuotos, tässä opinnäytetyössä opas. Monimuotoisissa opinnäytetöissä on kuitenkin tärkeää muistaa työn tilaaja, eli toimeksiantaja ja työn lukijat, koska juuri heille raportointia, suunnitelmia, ehdotuksia ja perehdytyskansioita tehdään. On muistettava ottaa toimeksiantajan mielipiteet ja toiveet huomioon työtä tehdessä, jotta tuotos olisi tilaajalle mieleinen. (Vanhanen-Nuutinen, Lamberti 2005: 62,269.) Lihastautiliitto ja sen urasuunnittelija onkin ollut aktiivisesti mukana kehittämässä opasta ja edistänyt sen käyttömahdollisuuksia kuntouttavassa toiminnassa.

Valitsimme monimuotoisen opinnäytetyömme aihealueen koskevan vaikeasti vammaisia lihassairaita. Lähetimme opinnäytetyömme suunnitelman yhteistyökumppanille luettavaksi varmistaaksemme, että opinnäytetyömme aihe vastaisi sisällöltään yhteisiä toiveitamme. Kuuntelimme toimeksiantajan mielipidettä koko opinnäytetyön työstämisen ajan. Lihastautiliiton sekä opinnäytetyön tekijöiden näkemykset olivat samansuuntaiset.

Kohtaamisia lihassairaiden nuorten kanssa oli vähän, mutta keskustelimme uraohjaajan kanssa heidän hänelle ilmi tulleista ilmiöistä. Meille muodostui kuva siitä, miten vaikeasutivammaisia nuoria työnhakijoita informoidaan ja mitä ennakko käsityksiä heillä on omasta työhön hakeutumisestaan. Saimme myös käsityksen siitä, mitä halusimme oppaaseen tulevan, jotta se palvelisi mahdollisimman hyvin kohderyhmää, tiedottavana ja kannustavana. Aihetta ja opasta pidettiin tärkeänä, samoin sen ajankohtaisuutta korostettiin. Monimuotoisen opinnäytetyömme teoriaosaksi muotoutui yhdenvertaisuutta käsittelevä kirjallisuus ja julkaisut. Sosiaalipedagogista näkökulmaa avaamme toiminta-voimaa lisäävällä sopeutumisella ja valtaistumisella.

3 TOIMINTAVOIMAN VAHVISTAMINEN

Kuntouttavan sosiaalityön periaatteita ovat voimaantuminen, valtaistuminen, voimavarakeskeisyys, subjektiivisuus, täysivaltaisuus, osallisuus ja vastuullisuus. Kuntouttavaa sosiaalityötä tarvitaan erilaisissa elämäntilanteissa, joissa ihmisten ja erilaisten ryhmien täysivaltainen toiminta on vaikeutunut tai vaikeutumassa. Tavoitteena on luoda, palauttaa ja ylläpitää omaehtoisen selviytymisen edellytyksiä. Näin tuetaan asiakkaiden itsenäisiä ja myönteisiä elämänvalintoja sekä täysivaltaista kansalaisuutta. Kuntouttava

sosiaalityö pyrkii muutokseen sekä ihmisten elämässä että heidän ympäristössään ja yhteiskunnassa. (Sosnet. Kuntouttava sosiaalityö 2012.)

Sosiaalityön keskeisiin tavoitteisiin kuuluu asiakkaan elämänhallinnan toimintavaimien vahvistaminen ja laajentaminen. Ajatuksena on, että ihmisten omia voimavaroja vahvistetaan tilanteen ratkaisemiseksi. (Raunio 2004: 55.)

Empowermentissa, voimaantumisessa on kyse prosessista, jossa ihmiset voivat parantaa elämänsä hallintaa. Mahdollisina vaihtoehtoina on esitetty muun muassa täysivaltaistaminen, voimaantuminen, sekä valtaistuminen. Sana ”valtaistuminen” tuo mielikuvan ihmisen omasta aktiivisuudesta ja hallinnasta ja sen lisääntymisestä empowerment-prosessin myötä. (Järvikoski, Härkäpää, Pättikangas. 1999: 109–110.)

Voimaantumisen tuloksena tavoitteiden asettaminen itselle helpottuu, itsetunto kasvaa, elämänhallinta lisääntyy ja tulevaisuuteen suhtautuminen muuttuu aikaisempaa toiveikkaammaksi (Korventaival, Havukainen 2010: 24). Valtaistuminen voidaan määritellä myös keinoksi, jonka kautta yksilö ja ryhmät tulevat kykeneviksi kontrolloimaan omia olosuhteitaan ja saavuttamaan omia päämääriä ja tätä kautta auttamaan itseään (Juhi-la 2006: 121). Toimintavoiman vahvistamiseen ja laajentamiseen kuuluu ajatus, että asiakkaiden resurssit jäävät huomaamatta heiltä itseltään (Raunio 2006: 48). Voimaantumista ja valtaistumista voidaan siis kuvata prosessina, joka voi johtaa vammaisen nuoren vaikutusmahdollisuuksien ja toimintavoiman kasvamiseen. Tässä opinnäytetyössä käytämme sopeuttamisen, valtaistumisen ja osallisuuden käsitteitä kuvaamaan vammaisen henkilön toimintavoiman vahvistamista, jonka tarkoitus on kasvattaa luottamusta yhdenvertaiseen mahdollisuuteen työnhakijana.

3.1 Sopeutuminen

Mikäli fyysistä omatoimisuutta ei ole mahdollista lisätä tai lainkaan saavuttaa, voidaan silti päästä hyvään psyykkiseen tai sosiaaliseen itsenäisyyteen. Vammaisena voi elää täysipainoisesti omannäköistä elämää. (Lampinen 2007: 77). Sopeutumisvalmennus tuli tietoisuuteen kun huomattiin, että pelkkä vamman lääkinnällinen hoito ei riitä vamman aiheuttamista haitoista selviytymiseen. Vaikeavammaisen on itsenäisesti selviytyäkseen muodostettava ajattelutapa ja arvomaailma joka antaa hänelle oikeuden olla olemassa

arvokkaana ihmisenä jolla on pysyvä vamma. (Lampinen 2007: 70.) Sopeutumisvalmennus tukee realiteettien hyväksymisestä, sopeutumisesta vamman asettamin todellisiin rajoituksiin. Vammaisen henkilön voimaannuttamisen päämääränä on olla osallisena omilla resursseillaan omassa elämässään (Lampinen 2007: 216–217).

Voimavaroista lähtemällä voidaan toteuttaa yhteiskunnallista osallisuutta. Vaikeavammaisten ihmisten sopeutumisvalmennus on aina yksilöllisyyteen itsenäistämistä sekä taitojen lisäämistä suhteessa yhteisössä vallitseviin odotuksiin ja arvoihin. Pyrkimykset vamman vaikutusten minimointiin johtavat parhaassa tapauksessa jopa uudenlaisten elämänstrategioiden löytymiseen (Lampinen 2007: 70–75).

Itsenäinen elämä on ihmisen taitoja käyttää kykyjään ja toteuttaa mahdollisuuksiaan elinympäristössään muiden estämättä tai puuttumatta. Se on yksilöllisen elämäntavan muodostamista, joka tyydyttää ihmisen omia tarpeita ja mahdollistaa ainutkertaisen elämäntapaolosuhteiden hallinnan. Itsenäinen elämä ei ole siis välttämättä fyysistä omaisuuspuutetta, riippumattomuutta. (Lampinen 2007: 67.)

3.2 Valtaistuminen

Kuntouttavassa sosiaalityössä voidaan edetä valtaistumisen alueelle. Tavoitteena on, että asiakas voi nähdä itsensä yhteiskunnallisena subjektina ja rakentavalla tavalla osana yhteiskuntaa. Valtaistuminen voidaan nähdä yksilön toimintavallan tai voiman lisääntymisenä. Sana "valtaistuminen" tuo mielikuvan ihmisen omasta aktiivisuudesta ja hallinnasta ja sen lisääntymisestä empowerment-prosessin myötä. (Juhila 2006: 61.)

Valtaistumisen katsotaan usein merkitsevä nimenomaan henkilökohtaisen hallinnan vahvistumista. Yksilön kokemus mahdollisuuksistaan saavuttaa päämääriään ja saada enemmän valtaa elämäänsä, ovat valtaistumisen keskeisiä osatekijöitä. Tältä osin valtaistuminen lähestyy myös suomalaista sisäisen elämäntapaolosuhteiden hallinnan käsitettä. Valtaistuminen merkitsee hallinnan ja kontrollin saavuttamista, mahdollisuutta omien asioiden ajamiseen, kriittistä tietoisuutta ympäristön vaikutuksista. (Järviskoski 1999: 110.) Valtaistuminen lisää itsemääräämisoikeutta, joka tarkoittaa jokaisen ihmisen oikeutta päättää itse omista asioistaan. Tässä opinnäytetyössä käytämmekin valtaistumis-sanaa,

kun kyse on vammaisen omasta elämästä, yksilön valinnoista itselleen tärkeissä asioissa.

Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa, jossa yhdistyvät sosiaalinen ja kasvatuksellinen näkökulma, tuetaan yksilön yhteiskunnallista kasvua ja tuetaan hänen henkilökohtaista kehitystä. Tarkastelun perusluonteeseen kuuluu sen korostaminen, ettei siinä ole kyse pelkästään sopeuttamisesta yhteiskuntaan vaan samalla tulee tukea ihmisen yksilöllistä kasvua ja kehittymistä omaksi itsekseen. (Ahponen 2008: 20.) Nämä nähdään tarpeellisina ihmisen kasvuprosessissa, kun poistetaan henkisiä esteitä. (Nivala 2007: 77–79.) Olennaista olisikin tasapaino yhteiskunnan, sekä yksilön omasta osuudesta (Raunio 2006: 89).

Vammaispoliittinen ajattelutapa on viime vuosina kehittynyt, perus- ja ihmisoikeuksien ja yhteiskunnan kehittämisen mukaisesti. Ajattelutavan muutoksella voi vaikuttaa tapamme asettaa tavoitteita, toimia ja tulkita asioita. Avoimessa demokraattisessa yhteiskunnassa, jokaisella ihmisellä tulee olla itsemääräämisoikeus ja mahdollisuus vaikuttavaa omaan elämäänsä. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010: 17.)

Vammaiset nuoret tarvitsevat ohjeita, koska heiltä saattaa puuttua tavallisen elämän tietoja ja taitoja, osa syy tähän voi olla, koska vanhemmat ovat tottuneet hoitamaan etenkin vammaisten lastensa asioita. Vammaisten henkilöiden kannalta tilanne ei ole ollut tarkoituksen mukainen. Tukea tulisi olla saatavilla silloin kun niitä asianomainen tarvitsee. (Lampinen 2007: 149,151.)

Valtaistaminen sisältää ymmärryksen laajenemisen ja väärän tai vääristyneen tietoisuuden avaamisen ja toiminnan sorron ja epäoikeudenmukaisuuden poistamiseksi. (Kivipelto 2008: 29). Käytännön tasolla ne voivat olla pyrkimyksiä luopua vanhakantaisista uskomuksista ja juurtuneista ennakkokäsityksistä. Osallisuuden tavoitteena voidaan pitää myös yksilön pyrkimystä tiedostamisen kautta saavutettavaan muutokseen. Sopeutuminen ja valtaistaminen ovat keinoja vähentää vammaisen nuoren omia henkisiä esteitä ja ennakkoluuloja osallisuuden esteenä. Valtautumisen yksilöulottuvuus on henkilökohtaiseen elämään osallisuuden vahvistumista (Juhila 2006: 120).

3.3 Osallisuus

Voimaantuminen ja valtaistaminen lisää vammaisen henkilön osallisuuden ja elämänhallinnan tunnetta. Juhilan mukaan elämänhallinnassa on kaiken kaikkiaan kysymys siitä, että elämisen kannalta välttämättömät asiat ovat järjestyksessä ja että ihmiset kokevat elämänsä olevan omassa otteessaan. Vammaisen henkilön osallisuus kytkeytyy myös palveluiden käyttämisen yhteydessä tapahtuvaan asiakkaan valintaan. (Juhila 2006: 61.)

Osallistavan sosiaalityön yksi ulottuvuus marginalisoitujen tietojen vahvistaminen, joka voi tapahtua monilla toisiinsa kietoutuneilla tasoilla. Kyse voi olla yksittäisen ihmisen elämästä, yhteisöjen elämästä tai yhteiskuntapoliittisista käytännöistä. Yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa osallisuuden vahvistamista suhteessa omaan elämään, sen tapahtumiin ja suuntaa liittyviin elämänpoliittisiin ratkaisuihin. (Juhila 2006: 119.) Osallisuus toteutuu, kun vammaisen nuori voi olla osallisena yhteiskunnan toiminnassa.

Täysi osallisuus voi sisältää itsemääräämisoikeuden, vaikuttamismahdollisuudet, valinnanvapauden, yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet ja yksilöllisen tarpeen kannalta riittävät palvelut (Järvikoski, Härkäpää, Pättikanga 1999: 110). Ihmiset kykenevät oppimaan, kasvamaan ja muuttumaan, eli vaikuttamaan oman elämänsä ja sen tarkoituksen muotoutumiseen, mikäli heille annetaan sopivaa ohjausta ja riittävät aineelliset resurssit (Juhila 2006: 121).

Ulkopuolisesta aloitteesta huolimatta osallistavan toiminnan oletetaan etenevän osallistujien omilla ehdoilla ja heidän itselleen asettamien toiveiden suuntaan. Osallistaminen on mahdollisuuksien antamista, kun taas osallistuminen mahdollisuuksien hyödyntämistä. (Toikko, Rantanen 2009: 90.) Lihastautiliiton kuntouttavien palvelujen voidaan ajatella olevan myös nuorta vammaista osallistavaa työtä. Työn ajatuksena tuolloin on, että lihassairasta nuorta autetaan työstämään tilannettaan yhdessä työntekijän kanssa. Opas toimii tietoisuuden kasvattamisen näkökulmasta ja helpottaa tiedon saamista vaikeasti vammaiselle kuuluvien palvelujen ja tukimuotojen löytämisestä. Osallistamalla nuori saa mahdollisuuden tuoda esille ajatuksistaan ja toiveitaan oman elämänsä suhteen ja oppaan tuoman ajanmukaisen tiedon kanssa tehdä oma valinta osallistumiseen.

Sopeutumisvalmennuksen avulla vammaista autetaan löytämään omat voimavaransa niin, että hän voisi hallita paremmin omaa elämäänsä ja toteuttaa pyrkimyksensä. Sopeutuminen ja valtaistuminen edistävät täysivaltaista osallisuutta yhteiskunnan jäsenenä. Inklusion eli mukaan ottamisen avulla vastataan osallisuuden tarpeisiin. Tämä ei kuitenkaan tapahdu ja toteudu vain määräyksillä ja suosituksilla. Inklusio on ennen kaikkea muutosprosessi. (Väyrynen 2001: 17,20).

Opas sisältää tietoa yhdenvertaisesta mahdollisuudesta tehdä työtä tuetusti ja esteettömyyden tueksi tehdyistä seikoista, jotta nuorella on mahdollisuus valita ajanmukaisen tiedon varassa omaa elämänsä suuntaa. Tämänkaltaisen kohdennetun tiedon esiin tuominen, nuorten tietoisuuden lisääminen, voi vahvistaa nuoren vammaisen käsitystä omiin kykyihinsä työnhakijana yhteiskunnassamme. Lähtökohtana ovat yksilön omien toiveiden mukaiset yksilölliset ratkaisut ympäristöön kohdistuvien toimenpiteiden ja erilaisten tukimuotojen kautta saatava mahdollisuus yhdenvertaiseen työelämään.

Toimintavoimaa kasvattaakseen, sopeutuminen, osallisuus ja valtautuminen edellyttää yksilön oman muutoksen lisäksi vastaanottavaa yhteiskuntaa, esimerkiksi riittäviä palveluja, aineellisia resursseja ja työllistymismahdollisuuksia (Juhila 2006: 121). Seuraavassa kappaleessa kerromme kuinka vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta työllistymisen tukemisessa on edistetty.

4 YHDENVERTAISUUS

Opinnäytetyötämme ohjaava johtoajatus on yhdenvertaisuus. Yhdenvertaisuutta määriteltäessä nousevat esiin sellaiset käsitteet, kuin tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, syrjimättömyys sekä osallisuus. Könkkölän mukaan, syrjinnällä tarkoitetaan jos yhtä ihmistä tai ihmisryhmää kohdellaan eri tavoin kuin toisia samassa asemassa olevia ihmisiä ilman hyväksyttävää syytä. Ihmisiä voidaan kohdella eritavoin, mutta niihin on oltava olemassa hyväksyttävä peruste. (Könkkölä 2003: 14.) Syrjintää on siis henkilön tai ihmisryhmän asettaminen huonompaan asemaan suhteessa muihin ihmisiin työelämässä. Yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun ansiosta mahdollistetaan osallisuus yhteiskunnan jäsenyyteen työn kautta, vammaisen rajoitteista huolimatta.

Syrjivät käytännöt voivat olla myös rakenteellisia ja yhteiskunnan palveluissa sekä lainsäädännöissä on puutteita, jolloin joidenkin ihmisten tarpeet jäävät huomioimatta (Vane 1993). Tasa-arvoista yhteiskuntaa, jossa kunnioitetaan ihmisten erilaisuutta ja oikeutta täysivaltaiseen toimintaan edistetään ja turvataan erilaisin laein ja sopimuksin. Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä. Suomen perustuslain 6§ turvaa perusoikeutena osallisuuden ja yhdenvertaisuuden, jokaisen kansalaisen samanarvoisen kohtelun heidän yksilöllisistä ominaisuuksistaan riippumatta (Suomen perustuslaki 1999/731 6 §). Perustuslaki takaa kansalaisille yhdenvertaisuuden lain edessä (Monimuotoisuus – työelämän mahdollisuus 2009: 17).

”Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehtoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään” (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. 6§).

4.1 Yhdenvertaisuuden edistäminen

Yhdenvertaisuutta ja sen toteutumista tulisi edistää kaikilla työpaikoilla, sillä jokainen yritys ja yhteisö ovat osa ympäröivää yhteiskuntaa. Erilaisuus on koko työyhteisön etu. Yhdenvertaisuuden toteutumisen lähtökohta työyhteisössä on, että työnantaja kohtelee kaikkia työntekijöitä ja työnhakijoita tasa-arvoisesti. Monimuotoisuus – työelämän mahdollisuus –raportin mukaan yhdenvertaisuus työelämässä tarkoittaa sitä, että ihmisillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet työhön ja toimeentuloon. Laki antaa määräykset, miten yhdenvertaisuuden pitää toteutua työelämässä. Työyhteisön tulisi turvata yhdenvertaisuutta ja vastustaa syrjintää. (Monimuotoisuus – työelämän mahdollisuus 2009: 10–14.) Yhdenvertaisuus perustuu ihmisoikeuksiin, jotka ovat universaaleja ja laajasti määritelty YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa joka hyväksyttiin vuonna 10.12.1948. Universaalisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmistä ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan eikä erottaa minkään yksilöön liittyvän ominaisuuden takia (Könkkölä 2003: 12). Suomessa on 2000-luvun alussa tehty merkittäviä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon lisäämiseen sekä syrjinnän poistamiseen tähtääviä lainsäädäntöjä.

Euroopan unionin tavoitteena on vajaakuntoisten syrjäytymisen estäminen ja avoimille työmarkkinoille työllistyminen. Päämääränä on vammaisten ja vajaakuntoisten mahdollisimman täydellinen integroituminen yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Vammaisella on oikeus osallistua työelämään kykyjensä ja halujensa mukaisesti (Vates- säätö 1993).

Työlainsäädäntö koostuu toisaalta työnantajan ja työntekijän välisestä oikeussuhteesta eli työsuhdetta sääntelevistä normeista ja toisaalta kollektiivisesta työoikeudesta. Tärkeimpiä yksittäisen työntekijän työsuhhteessa sovellettavia lakeja ovat työsopimuslaki, työaikalaki ja vuosilomalaki. Keskeisimmät kollektiivista työoikeutta säätelevät lait ovat työehtosopimuslaki ja laki yhteistoiminnasta yrityksissä. (Suomen työlainsäädäntö ja työelämän suhteet 2012: 5.)

Syrjintäkielto ja tasapuolinen kohtelu

”Työnantaja ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa työntekijöitä eri asemaan iän, terveydentilan, vammaisuuden, kansallisen tai etnisen alkuperän, kansalaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, perhesuhteiden, ammattiyhdistystoiminnan, poliittisen toiminnan tai muun näihin verrattavan seikan vuoksi. Sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986). Siitä, mitä syrjinnän käsitteellä tarkoitetaan, vastatoimien kiellosta ja todistustaakasta syrjintäasiaa käsiteltäessä säädetään yhdenvertaisuuslaissa (21/2004). (20.1.2004/23) Määräaikaissä ja osa-aikaissä työsuhhteissa ei saa pelkästään työsopimuksen kestoajan tai työajan pituuden vuoksi soveltaa epäedullisempia työehtoja kuin muissa työsuhhteissa, ellei se ole perusteltua asiallisista syistä” (Työsopimuslaki 55/2001. Luku 2. 2§).

Työsopimuslaki on työelämän peruslaki, jota sovelletaan työsuhhteessa tehtävään työhön työn laadusta tai työsuhteen muodosta riippumatta (Suomen työlainsäädäntö ja työelämän suhteet 2012: 5). Työsopimuslaki edellyttää, että työnantaja kohtelee työntekijöitä tasapuolisesti. Tasapuolinen kohtelu on huomioitava myönnettäessä työntekijöille työsuhteeseen perustuvia etuja sekä asetettaessa heille velvollisuuksia. Samanlaisen kohtelun vaatimuksesta saa poiketa ainoastaan, jos siihen on työntekijöiden tehtävät ja asema huomioon ottaen perusteltu syy. (Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työelämässä 2012.)

”1 § Lain tarkoitus. Tämän lain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteissa. 2 § Soveltamisala. Tätä lakia sovelletaan sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa, kun kysymys on: 1) itsenäisen ammatin tai elinkeinon harjoittamisen edellytyksistä taikka elinkeinotoiminnan tukemisesta. 2) työhönottoperusteista, työoloista tai työehdoista, henkilöstökoulutuksesta taikka uralla etenemisestä. 3) koulutuksen, mukaan lukien erikoistumis- ja uudelleen koulutuksen, tai ammatillisen ohjauksen saamisesta; taikka. 4) jäsenyydestä tai toiminnasta työntekijä- tai työnantajajärjestössä tai muussa järjestössä, jonka jäsenillä on tietty ammatti, taikka järjestön antamista etuuksista” (Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21. 1§-2§. k. 2-4)

Yhdenvertaisuuslain 1§ tarkoitus on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa lain soveltamisalaan kuuluvissa syrjintätilanteissa. 2 § mukaan lakia sovelletaan sekä julkisessa, että yksityisessä toiminnassa, kun kysymys on työhönottoperusteista, työoloista tai työ-ehdoista, taikka uralla etenemisestä. (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004 § 1-2.)

Vammaispoliittisen ohjelman tarkoituksena on turvata vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset oikeudet ja oikeudenmukainen yhteiskunnallinen asema myös käytännössä. Tavoitteena on yhteiskunta, jossa toteutuvat osallisuus, yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys vammaisilla henkilöillä. Siinä halutaan tuoda esille yhteiskunnassa osallisuuden tiellä olevat esteet ja tuoda myös esille millaisilla toimenpiteillä esteitä voidaan poistaa, jotta täysivaltainen aktiivinen osallistuminen yhteiskunnassa olisi mahdollista kaikilla osa-alueilla. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010: 22–24.)

Hallituksen keskeisiä tavoitteita on vammaisten henkilöiden tasa-arvoinen kohtelu, elämänhallinta, työ- ja toimintakyvyn sekä omatoimisuuden tukeminen. Koska vammaisilla henkilöillä on oikeus yhdenvertaisuuteen, ja suomalainen yhteiskunta on tarkoitettu kaikille, on vammaisten henkilöiden syrjimättömyys kirjattu perustuslakiin. Laki ei määrää kuinka paljon työtä on tehtävä kerralla. Vammaisella on oikeus tehdä niin paljon töitä, kuin pystyy (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 25).

”Oikeus työhön ja elinkeinovapaus

Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Oikeudesta työllistävään koulutukseen säädetään lailla. Ketään ei saa ilman lakiin perustuvaa syytä erottaa työstä” (Suomen perustuslaki 11.6.1999 /731. 18§).

Työministeriö on valmistellut koko työhallintoa koskevat linjaukset yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Linjauksissa on otettu huomioon vammaispoliittiset linjaukset ja tavoitteet, joiden mukaan vammaisia ja vajaakuntoisia asiakkaita kohdellaan ja autetaan työllistymisessä ensisijassa normaalisuusperiaatteen mukaisesti. (Valtionneuvostonselonteko 2006: 3.) Vammaisia henkilöitä ei saa kohdella vammaisuuden vuoksi eri tavoin kuin muita ihmisiä. Vammaisuus ei saisi olla työnsaamista estävä peruste.

Tasa-arvoisella kohtelulla yksilöiden ominaisuudet ja erityistarpeet huomioidaan siten, että jokaisen lähtökohdat ja mahdollisuudet toimia yksilönä ja olla osallisena yhteiskunnassa olisi mahdollisimman tasapuoliset (Vane 1993). Yhdenvertaiset mahdollisuudet toteutuvat kiinnittämällä huomiota myös esteettömyyteen ja henkilökohtaiseen apuun.

4.2 Yhdenvertainen mahdollisuus

Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia työllistymismahdollisuuksia voidaan tukea ja parantaa kiinnittämällä huomiota muun muassa työympäristön esteettömyyteen ja lisäämällä tukitoimia, ennen kaikkea työelämään hakeutumisen alkuvaiheessa. Yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi tarvitaan tukitoimia, joilla haittoja voidaan pienentää. Vammaiselle räätälöidyt tarvittavat tukitoimet merkitsevät vammaisille henkilölle tasa-arvoisempaa ja syrjimätöntä yhteiskuntaa työmarkkinoilla.

Oikeus työhön on jokaisen ihmisen perusoikeus. Moni kykenevä vammainen on eläkkeellä, koska ei välttämättä ole itse ymmärtänyt mihin pystyy ja mitkä ovat hänen oikeudet työntekoon. Työyhteisön tulisi nähdä monimuotoinen työympäristö rikkautena eikä rasitteena, vammaisuus erilaisuutena eikä ongelmana, käytännön järjestelyt normaalina arkirutiinina eikä poikkeustoimenpiteinä (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 26.)

Osatyökykyisten ja vammaisten työntekijöiden työpanos saadaan käyttöön, kun heidän työtehtäviään ja työaikojaan räätälöidään tarvittaessa yksilöllisesti. Työympäristöä ja tapoja mukauttamalla, saadaan olosuhteet vastaamaan paremmin henkilön todellista työkykyä. (Työelämän laatu 2012.)

Työympäristön räätälöinnin tavoitteena ja tarkoituksena voidaan pitää ympäristön olosuhteiden saattamista sellaiseen muotoon, jossa kaikki voivat olla mukana ja osallistua riippumatta heidän ominaisuuksistaan. Inklusiossa tulee esille epäsymmetrinen vastavuoroisuus tai yksilön pyrkimys tiedostamisen kautta saavutettavaan muutokseen. (Teittinen 2006: 18.) Pienillä työolosuhteiden muutoksilla saadaan suuria etuja, kiinnittämällä huomiota työympäristössä liikkumisen esteettömyyteen ja pyrkimykseen hyödyntää teknologiaa. (Työelämän laatu 2012.) Toiset saattavat työelämässä pärjätäksseen tarvita hieman enemmän perehdytystä tai tukea kuin toiset. Yhdenvertaisuus ei tarkoitakaan kaikkien kohtelemista samalla tavalla. Se tarkoittaa esimerkiksi sitä, että liikuntarajoitteista työntekijää autetaan pääsemään samalle viivalle muiden kanssa. Vammaisia voidaan tukea työyhteisössä suunnittelemalle heille esimerkiksi yksilöllinen esteetön työympäristö, jotta heillä on samat mahdollisuudet tehdä työtä, kuin terveilläkin työyhteisön jäsenillä.

4.3 Esteettömyys

Esteetön kuvaa sellaista ympäristöä, jossa kaikki ihmiset pystyvät toimimaan yhdenvertaisesti riippumatta ominaisuuksistaan. Fyysisten tilojen, palveluiden ja tiedotuksen tulee olla jokaisen saavutettavissa riippumatta esimerkiksi liikuntakyvystä tai apuvälineiden käytöstä. Esteettömyys tähtää tilanteeseen, jossa kaikki kykenevät toimimaan samassa ympäristössä alusta alkaen. (Vane 1993.)

Esteettömyydessä on kyse ihmisten erilaisesta toimintakyvystä. Esteettömän ympäristön tulee palvella kaikkia sen käyttäjiä yhtäläisesti. Jotta kaikille taataan yhdenvertainen mahdollisuus työhön, tulee kiinnittää huomiota yksilöiden henkisiin ja ympäristön fyysisiin esteisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010: 61.) Kohtuullisia mukautuksia voidaan toteuttaa monella työpaikalla. Työaikajärjestelyt ja esteettömät toimitilat tukevat mahdollisuutta työelämään. Nämä lisäävät vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden edellytyksiä tehdä ansiotyötä. (Työelämän laatu 2012.)

Esteettömyyden lähtökohtana on, että ympäristö palvelee kaikkien ihmisten tarpeita. Hyvällä asuin- ja elinympäristön suunnittelulla ja rakentamisella, voidaan merkittävästi helpottaa elämisen sujuvuutta ja tukea yhteiskunnalliseen elämään osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Rakennetun ympäristön ja liikkumisen esteet syrjivät vammaisia ihmisiä.

siä ja asettavat heidät eriarvoiseen asemaan. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010: 61.) Rakennetun ympäristön esteettömyys on vammaiselle ihmiselle itsenäisen elämisen ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien ehdoton edellytys. Tärkeää on, että esteetön ympäristö toimii ja on toimiva kaikille käyttäjille. (Virtanen 2008: 27.)

Uudet julkiset rakennukset on aiempaa enemmän suunniteltu merkittävästi esteettömmäksi, ja ne ovat nyt esteettömyyden suhteen toimivampia rakennuksia. Vastuu uusien rakennusten ja olemassa olevien rakennusten esteettömyydestä ja saavutettavuudesta on ympäristöministeriön hallinnon alaa, kun taas esteellisten toimitilojen ja kiinteistöjen korjaamisesta ja rakentamisesta vastaa kiinteistön omistaja. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2010: 61–64.)

Työpaikan esteettömyys tarkoittaa työpaikkarakennuksen saavutettavuutta ja siellä liikkumista ja toimimista esteettömästi. Työtilat on suunniteltu erilaisille käyttäjille, työvälineet ovat helppokäyttöisiä ja palvelut ovat kaikkien saatavilla. Esteettömyys työpaikalla helpottaa kaikkien työntekijöiden työskentelyä. Esteettömyys ratkaisut voivat liittyä työmatkojen helpottamiseen, se voi olla ovipuhelin tai luiska rakennukseen kulkeamisen helpottamiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008: 52.)

Työelämään liittyvät fyysiset ja henkiset esteet vaikuttavat siihen, miten vammaiset henkilöt kokevat voivansa hakeutua töihin ja osallistua työelämään. Perustuslain yhdenvertaisuussäännöksen ja oikeus työhön näkökulmasta katsottuna suunnitelmien ja hankintojen toteuttamisessa olisi pyrittävä esteettömiin ratkaisuihin. (Virtanen 2008: 11.) Yhdenvertaisen mahdollisuuden takaamiseksi yhteiskunnassa kiinnitetään huomiota erityisesti ympäristön fyysisiin esteisiin. Vaikeasti vammaisen henkilön osallistuminen yhteiskunnan eri toimintoihin ole aina itsestään selvää.

Yhteiskunnan eri aktiviteetteihin osallistumisen esteenä voivat olla vammaisen henkilön mahdollisuuksien puute, taitojen puute sekä rakenteelliset puutteet. Vammaispalvelulain kohdassa § 8 c, hallitus on esittänyt, että henkilökohtainen apu pyrkii tukemaan vaikeavammaisen henkilön itsenäistä toimintaa, itsemääräämisoikeuden osuutta ja tukemaan hänen osallisuuttaan yhteiskunnan erilaisiin toimintoihin. (Vammaispalvelulaki 8 c §; HE 166/2008: 22).

4.4 Henkilökohtainen apu

Hallituksen esityksen määritelmän mukaan henkilökohtainen apu on tukimuoto, joka kattaa niin työelämän, koulutuksen kuin vapaa-ajan ja jokapäiväisen elämään muutoin liittyvät toiminnot. Henkilö-kohtaisen avun turvin vammaisten henkilöiden osallisuus ja yhdenvertaisuus muun väestön kanssa mahdollistuu vammaisen henkilön lähtökohdista nähdessä. (HE 166/2008: 22.)

Subjekttiivisen oikeuden myötä henkilökohtainen apu on saatavilla alueesta ja kunnasta riippumatta, joten näin on parannettu myös vammaisten henkilöiden keskinäistä yhdenvertaisuutta ja osallistumisen mahdollisuutta. Henkilökohtainen apu käsitteenä ja palveluna säädettiin vammaispalvelulakiin 1.9.2009 lukien. (Räty 2010: 231.)

Vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu on yksi keskeisimmistä palveluista vammaisten henkilöiden tasavertaisen osallisuuden, yhdenvertaisuuden sekä itsemääräämisoikeuden tavoitteiden toteutumisessa. (Vammaispalvelulaki 8 c §; HE 166/2008: 22). Henkilökohtaisen avun tarkoitus on lisätä vaikeasti vammaisten yhdenvertaisuutta ja itsenäisyyttä ja mahdollisuutta osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin (Räty 210: 231).

Henkilökohtaisen avun periaate on, että vammaista henkilöä avustetaan päivittäisissä toiminnoissa, harrastuksissa ja yhteiskunnallisessa toiminnassa. Vaikeavammaiselle henkilölle osallisuus voi sinänsä olla mahdollista samassa mittasuhteessa kuin muillekin ihmisille, mutta usein vaikeavammaiset henkilöt tarvitsevat suuremmissa määrin ponnistuksia oman osallisuutensa toteutumisessa. (HE 166/2008: 15.) Hallituksen esityksen mukaan henkilökohtaisella avulla on mahdollista parantaa vammaisten henkilöiden asemaa työmarkkinoilla. Henkilökohtaisen avun ulottuessa työssä ja koulutuksessa avustamiseen vaikeavammaisten henkilöiden osallisuus yhteiskunnallisiin toimiin paranee. (HE 166/2008: 23.)

Yhdenvertaisen osallistumisen toteutumiseen yhteiskunnassa tarvitaan myös tietoisuuden lisäämistä vammaisista henkilöistä, heidän oikeuksistaan, tarpeistaan ja kyvyistään. Yhdenvertaisuuden saavutettavuutta edistää, mikäli vammaisen tiedostaa epä-tasa-arvolle altistavat tekijät ja toisaalta ne seikat, mikä tukee tasa-arvoa. (Vane 1993.)

Vammaisten ihmisten syrjintää on muun muassa se, että he eivät voi saavuttaa yhteiskunnan toimintaa samalla tavalla kuin muut. Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisia työllistymismahdollisuuksia voidaan tukea ja parantaa kiinnittämällä huomiota muun muassa työympäristön esteettömyyteen. Henkilökohtaisella avulla lihassairas nuori voi osallistua yhteiskunnan toimintaan työnkautta.

Viranomaiset jakavat ajan tasalla olevaa tietoa tarjolla olevista ohjelmista ja palveluista vammaisille henkilöille ja alan ammattihenkilöstölle. Vammaisille henkilöille suunnattu tieto tulisi esittää heille sopivassa muodossa. (Vane 1993.) Lisäämällä tukitoimia ennen kaikkea työelämään hakeutumisen alkuvaiheessa tuetaan nuorten vammaisten yhdenvertaista polkua työllistymiseen. Yhteiskuntamme tarjoaa erilaisia tukimuotoja, mutta tieto niistä on kovin hajallaan. Opinnäytetyön tuotos sisältää myös koonnin tukimuodoista joilla vammaisen nuoren työllistymistä tuetaan yhteiskunnassa. Näitä esittelemme seuraavassa kappaleessa.

5 TYÖLLISTYMISEN TUET

Työllistymisen tukitoimien ensisijaisena tavoitteena on saada vammainen henkilö sijoittumaan työmarkkinoille. Työ- ja elinkeinotoimisto sekä Kela tukevat erilaisilla tukimuodoilla nuoria ja vammaisia työllistymisessä. Näitä työllistämistä edistävien palveluiden lisäksi on mahdollista saada ammatillista kuntoutusta, ammatinvalinnan ohjausta, työkyky-neuvontaa, ammatinvalinnan ohjausta ja apuvälineiden hankinta-tukea. Työnantajan on mahdollista saada palkkatukea palkkakustannuksiin ja järjestelytukea työolosuhteiden järjestämiseen. Nämä tuet ovat, määräraha sidonnaisia. Kolmas sektori on myös osuudeltaan tukemassa vaikeavammaisten työllistymistä tarjoamalla erilaisia tukitoimia ja palveluita sekä olemalla mukana erilaisissa työllistämistä tukevissa hankkeissa ja projekteissa.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisun ja tämän selvityksen mukaan kolmannen sektorin rooli avoimille työmarkkinoille työllistyminen, on edellytyksiä luova ja toimenpiteiden kohteena oleville toiminta ja työ kykyä ylläpitävää ja säilyttävää tukea. Kolmannen sektorin tukityöllistymisen rinnalla tuottamalla kuntoutus, ohjaus- ja valmennuspalveluilla

on erittäin merkittävä yhteiskunnallinen vaikutus. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2010: 62–63.)

Ilman tällaisia pehmeitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita on riskinä, etteivät vammaiset pääsisi työllistymistä mahdollistavaan tilanteeseen. Kolmannen sektorin työllistymistä edistävien toimintojen avulla on yhteiskunnallisesti kokonaisvaikuttavaa merkitystä työllisyyteen. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2010: 64.)

5.1 Kolmannen sektorin tuet ja palvelut

Kolmannelle sektorille aktivoiminen luo yhteiskuntaan omat erilliset työmarkkinat. Kolmannelle sektorille aktivoitumista voidaan joka tapauksessa pitää passiivisen sosiaaliturvan varassa elämistä parempana vaihtoehtona. (Raunio 2006: 93.)

Välityöllistäminen auttaa osaltaan vammaisia nuoria pääsemään mukaan työmarkkinoille ja aukaisee työelämään johtavia väyliä. Työelämään aktivoinnin lähtökohta on moninaisempi kuin kansantaloudellisesti tuottavaa työllistämistä korostavassa yhteiskuntapolitiikassa. Välityömarkkinoiden ohella kolmannelle sektorille aktivoitumisen katsotaan laajentavan vaikeasti työllistyvän valinnan mahdollisuuksia ja itsemääräämistä. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2010: 61.)

Työ- ja elinkeinoministeriön verkkosivuilla määritellään välityömarkkinat työskentelymahdollisuuksiksi henkilöille, joilla on eri syistä vaikeuksia sijoittua työhön avoimille työmarkkinoille. Avoimilla työmarkkinoilla palkkauskustannuksiin ei käytetä yhteiskunnan taloudellista tukea. Aktiivisen työvoima- ja sosiaalipolitiikan työmahdollisuuksien lisäksi välityömarkkinoilla tarjotaan näille henkilöille työhön sijoittamista edistäviä ja työssä selviytymistä tukevia palveluja. Välityöllistäminen on yksi työttömyyden ja pitkäaikaistyöttömyyden torjumiseen tähtäävä toimintamuoto. Kolmas sektori, kuten yhdistykset, vastaa suurimmalta osin välityömarkkinoista. (Kokko, Kotiranta toim. 2010: 26).

Useat järjestöt tekevät keskenään yhteistyötä, jonka tarkoituksena on auttaa vammaisia nuoria työllistymään ja antamaan tietoa työllistymisen mahdollisuuksista. Näitä liittoja on muun muassa, Invalidiliitto ry, Kynnys ry, Kehitysvammaisten tukiliitto ja Hengitysliitto. Apumuotona vaikeavammaisten ja lihassairaiden työllistymiseen toimii Si-

säänheitto työnantajapalvelu. (Halin n.d: 6.) Lihastautiliiton ylläpitämän sisäänheitto työelämäpalvelun kautta vaikeasti vammaisilla on mahdollisuus työllistyä heille räätälöityihin työpaikkoihin. Lihastautiliiton työelämäpalveluihin kuuluvat myös työnantajien tiedotus sekä työpaikkakäynnit. (Työllistämisen edistäminen 2009.)

5.2 Julkisen sektorin tarjoama tuki

Tietyissä työnhakua ja työllisyyttä koskevissa tilanteissa vammaisille ja vajaakuntoisille asiakkaille suunnattu positiivinen erityiskohtelu on välttämätöntä. Työhallinnon kaikilla asiakaspalveluvirkailijoilla tulee olla riittävä asiantuntemus tunnistaa vamman tai sairauden vaikutus työnhakuun. Vammaisia ja vajaakuntoisia asiakkaita tulee ajatella paitsi asiakkaina myös yhteistyökumppaneina ja mahdollisina työhallinnon työntekijöinä. Vammaisten henkilöiden työllistymistä halutaan edistää kannustamalla työntekijöitä ja työnantajia. (Valtionneuvostonselonteko 2006: 3.)

Työvoiman palvelukeskukset ovat työ- ja elinkeinohallinnon, kuntien ja Kelan yhteisiä palvelupisteitä. Ne palvelevat henkilöitä, joiden työllistyminen on eri syistä vaikeutunut. Lakiin julkisesta työvoimapalvelusta sisältyy vajaakuntoisten henkilöiden tasavertaisen kohtelun ja positiivisen erityiskohtelun periaate. Mikäli yleiset työvoimapalvelut eivät ole asiakkaan palvelutarpeen kannalta riittäviä, kohdennetaan erityispalveluja ja - tukitoimenpiteitä muun muassa vammaisille ja vajaakuntoisille henkilöille. Lähtökohtana on tarjota vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden työvoimapalvelua normaalisuus-, yksilöllisyys- sekä kuntoutus- ja verkostoyhteistyön periaatteen mukaisesti. (Laki julkisesta työvoimapalvelusta 2002.)

Normaalisuusperiaate tarkoittaa esimerkiksi asiakkaiden palvelun hoitamista osana yleisiä, kaikille kansalaisille tarkoitettuja työvoimapalveluja. Yksilöllisyyden periaatteen mukaan vammaisen asiakas nähdään muiden asiakkaiden tavoin yksilönä, jolla on kehittymisen ja kuntoutumisen mahdollisuuksia työelämässä. (Laki julkisesta työvoimapalvelusta 2002.)

Työ- ja elinkeinoviraton tuki on pääsääntöisesti työttömälle työhakijalle työllistämistä edistävää tukea eri palvelulla. Palveluihin osallistumisesta sovitaan työllistymissuunnitelmassa työ- ja elinkeinotoimiston kanssa. (Työ- ja elinkeinotoimisto 2011.)

5.2.1 Ammatillinen kuntoutus

Ammatillisen kuntoutuksen tarkoituksena on parantaa ja ylläpitää kuntoutujan työkykyä, edistää työelämässä selviytymistä, tukea työelämään pääsyä tai sinne palaamista ja myöhentää tai jopa ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. (Sosiaalikompassi 2012: 3.) Ammatillista kuntoutusta voi saada kansaneläkelaitoksista, työ- ja elinkeinotoimistoista sekä työeläkelaitokselta. Ammatillisen kuntoutuksen asiakkaana voi olla 17-64 – vuotias työtön työnhakija. (Porras lehti 2006: 31.)

Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on vastata erityisesti niiden henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta, jotka eivät ole päässeet kiinnittymään työelämään. Näitä Kelan ammatillisilla kuntoutuksilla tarkoitetaan kuntoutustarvetutkimuksia, työ- ja koulutuskokeiluja, työhön valmennus, koulutus, elinkeinotuki, vaikeavammaisen apuvälineet ja muut opiskelun ja työn kannalta välttämättömät toimenpiteet. Näiden tukien tarkoituksena on helpottaa vammaisen taloudellista ja henkistä hyvinvointia. (Kelan etuudet pähkinänkuoressa 2011.)

Työeläkelaitokset vastaavat niiden henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta, joilla on vakiintunut työhistoria eli valtaosa on yli 40-vuotiaita, ja ammatillisena kuntoutuksena korvataan tavallisimmin työkokeilu, työssä jaksaminen tai työhön paluun tueksi. Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on vastata niiden henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta, jotka eivät ole päässeet kiinnittymään työelämään. (Porras lehti 2006: 30.) Vammaisten ammatillisen kuntoutuksen avulla voidaan auttaa vammaisia ihmisiä työllistymään.

5.2.2 Ammatinvalinnan ohjaus

Hakeutuessaan koulutukseen ja työelämään lihastautia sairastava nuori hyötyy huolellisesta ammatinvalinnanohjauksesta. Työelämässä mukana oleville ammatinvalinnanohjaus on ajankohtainen uudelleen koulutusta mietittäessä. Ammatinvalintaohjausta järjestetään Lihastautiliitossa urasuunnitteluna. Työ- ja elinkeinotoimistot järjestävät puolestaan ammatinvalintaohjausta, jota on muun muassa ammatinvalinta – ja urasuunnit-

telun palvelut sekä, koululutuskokeilut ammatillisessa oppilaitoksessa. Nämä palvelut kuuluvat ammatilliseen kuntoutukseen. (Porras-lehti 2006: 31.)

Kansaneläkelaitokselta tarjoaa uutena palveluna työkykyneuvontaa sairaspäivärahaa saaville asiakkaille, jotka tarvitsevat yksilöllistä tukea työhön paluuseen. Myös työ- ja elinkeinotoimisto kuntouttavat asiakkaitaan, jos he tarvitsevat työhön liittyviä ratkaisuja. Työeläkelaitoksilla on kuitenkin päävastuu vakiintuneesti työelämässä olevien henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta. (Sosiaalikompassi 2012: 3.)

Lihassairaat nuoret voivat hyötyä oman työelämän suunnittelu-vaiheessa Lihastautiliiton ja työ- ja elinkeinotoimistojen urasuunnittelusta. Tehdäkseen työtä vaikeasti vammaiset nuoret tarvitsevat siihen räätälöityjä tukitoimenpiteitä sekä sopivia apuvälineitä.

5.2.3 Tarvittavat apuvälineet

Niin arkirutiineista kuin työelämästä selvitäkseen lihassairas ja vaikeavammainen tarvitsee apuvälineitä, joita myönnetään eri tarkoituksiin useista paikoista, kuten terveyskeskuksista, sairaalan apuväline yksiköstä, sosiaalitoimen vammaispalvelusta, kansaneläkelaitoksista, kuntien opetustoimesta, työ- ja elinkeinotoimistosta ja vammaisten koulutuksen ja työllistämisen tuki ry:stä. Apuvälineitä annetaan joko omaksi tai niitä lainataan käyttöön toistaiseksi tai määräajaksi. (Sosiaalikompassi 2012: 3.)

Kansaneläkelaitos järjestää ammatillisena kuntoutuksena vaikeavammaiselle työssä ja opiskelussa sairauden tai vamman vuoksi tarpeelliset apuvälineet. Näitä apuvälineitä ovat esimerkiksi atk-laitteistot. Kela lisäksi vastaa tarvittaessa näiden laitteiden käyttöön opettamisesta ja huollosta. Lisäksi Kela voi myöntää harkinnanvaraista kuntoutusta, kun apuvälineet esimerkiksi erikoistuolit tai erikoisvalaisimet, ovat sairauden tai vamman takia välttämättömiä työssä selviytymisessä. (Sosiaalikompassi 2012: 3.)

Työantajalle työ- ja elinkeinotoimisto voi määrärahojen puitteissa myöntää lisäksi työolosuhteiden järjestelytukea. Tuella korvataan työkoneita, välineitä tai menetelmiä sekä työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi. (Sosiaali-

kompassi 2012: 3.) Seuraavassa kappaleessa kerrotaan tarkemmin näiden tukien myöntämisen perusteita.

5.2.4 Työnantajalle tarjottavat tuet

Toisinaan työtehtävien tai työympäristön räätälöinti on tarpeen, mutta tähänkin työnantajan on mahdollista saada tukea ja apua eri tahoilta.

Työ- ja elinkeinotoimisto voi myöntää vajaakuntoisen henkilön työhön sijoittumisen ja työn säilyttämisen tueksi työolosuhteiden järjestelytukea työnantajalle. Järjestelytuen myöntäminen edellyttää lääkärinlausuntoa työntekijän työkyvyn rajoituksista ja työvoimaviranomaisten arviota järjestelyjen tarpeellisuudesta. Laki julkisesta työvoimapalvelusta (1295/2002). Valtioneuvoston asetuksessa julkisen työvoimapalvelun kuluista etuuksista 1 luvun 7§:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään. Työnantajalle voidaan tämän asetuksen mukaisesti myöntää työolosuhteiden järjestelytukea. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 57.)

Järjestelytukea voidaan maksaa, jos työnantaja sitoutuu maksamaan vajaakuntoisen henkilön työsuhteeseen sovellettavan työehtosopimuksen mukaisen tai kohtuullisen palkan kyseisestä työstä. Järjestelytuki rahoittaa työkoneisiin ja -välineisiin ja työpaikan olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä vammasta tai sairaudesta aiheutuvan haitan vähentämiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 57.)

Lisäksi järjestelytukena voidaan korvata toisen työntekijän antamaa apua työntekijän työssä selviytymiseen. Toisen työntekijän antaman avun perusteella myönnetään tukea enintään yhden vuoden ajaksi tai mikäli kyseessä on vaikeavammainen henkilö, tukea voidaan myöntää korkeintaan kahdeksi vuodeksi. Tukea haetaan siitä työvoimatoimistosta, jonka alueella työpaikka sijaitsee. Apuvälineitä ja rakenteita korvataan kohtuullisessa määrin myös työpaikan vaihdon yhteydessä, mikäli vaihto aiheutuu vammasta tai sairaudesta. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 57.)

Edellä mainitun tuen lisäksi työ- ja elinkeinotoimisto voi myöntää työnantajalle palkkatukea työttömän henkilön palkkakustannuksiin, jos työnhakija ei työllisty avoimille työ-

markkinoille tai jos hän ei sijoitu koulutukseen. Palkkatuetun työn tavoitteena on parantaa työttömän työnhakijan ammattitaitoa ja työmarkkina-asemaa sekä edistää pitkään työttömänä olleen pääsemistä avoimille työmarkkinoille. Palkkatuki muodostuu kahdesta osasta, perustuesta ja lisäosasta. Laki julkisesta työvoimapalvelusta (1295/2002) 7 luvun 1 § säädetään palkkatuesta. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008: 57.)

Perustuki on hyvitystä työttömyyden ja osatyökyvyn aiheuttamasta alentuneesta tuottavuudesta sekä korvausta työnantajan normaalia suuremmasta panostuksesta työntekijänsä perehdyttämiseen ja ohjaamiseen. Palkkatukea myönnetään uuteen työhön hakevalle henkilölle. Palkkatukea on mahdollista saada työ- ja elinkeinotoimistoita ja sitä maksetaan työhön pääsyn tukemiseksi. Vammaisen ja pitkäaikaistyöttömien palkkatukea voidaan myöntää myös osa-aika eläkkeellä oleville ja jotka kuuluvat kansaneläke lain 22§ piiriin. (Porras-lehti 2006: 31.)

Vaikeavammaisen ja lihassairaana nuoren, opiskelun tai työttömyyden aikana, on hänen toimeentulonsa turvattava. Työkyvyttömyyseläke on yksi keino turvata toimeentuloa.

5.3 Työnteon mahdollisuus eläkkeellä

Vaikeavammaisen elämäntilanne vaikuttaa siihen, mistä tuesta on hänelle kulloinkin hyötyä. Palkkatuki ja työolosuhteiden järjestelytuki auttaa työllistymiseen työnantajan näkökulmasta ja työnantajalla on matalampi kynnys palkata vaikeavammainen.

Työllistymisen ollessa vaikeaa on vaikeavammaisen mahdollista saada työkyvyttömyys – tai osatyökyvyttömyyseläkettä. Ennen eläkettä selvitetään tavallisesti aina kuntoutusmahdollisuudet. Työkyvyttömyyseläkettä kutsutaan usein sairauseläkkeeksi. Nimitykset kertovat, että eläke edellyttää sairautta, joka vakavasti heikentää kykyä tehdä työtä. Työkyvyttömyyseläkkeitä on erinimisiä erilaisiin elämäntilanteisiin. (Työeläke. Eläketurva tieto 2012.)

Pysyvästi liikuntakyvyttömiä (muun muassa vaikeavammaisia ja lihassairaita) ja sokeita pidetään aina työkyvyttöminä ja eläkkeeseen oikeutettuina, vaikka he olisivat ansio-työssä. (Sosiaalikompassi 2012: 6.) Työkyvyttömyys eläke on taloudellinen turva vai-

keavammaiselle, mutta ei korvaa työelämää. Vaikeavammaisen nuoren ollessa työkyvyttömyys eläkkeellä, on hänen mahdollista tehdä työtä ja jättää eläke lepäämään.

Jos työansiot ylittävät ansaintarajat, työkyvyttömyyseläkkeen maksaminen keskeytetään ja eläke voi jäädä lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Työkyvyttömyyseläkettä voidaan alkaa maksamaan uudestaan, kun hänen työskentelynsä on päättynyt tai hänen työansionsa ovat vähentyneet enintään ansaintarajan suuruiseksi. Eläkkeen saajan tulee ilmoittaa tästä kelalle tai työeläkelaitokselle. (Sosiaalikompassi 2012: 6.) Eläkkeen lepäämään jättäminen antaa mahdollisuuden kokeilla työntekoa ilman riskiä työkyvyttömyyseläkkeen menettämistä.

6 YHTEISTYÖ PROSESSIN KUVAUS

Tässä kappaleessa kerromme opinnäytetyön toteutuksesta, arvioitavuudesta sekä toteamme toimintamme olevan eettistä.

Halusimme toteuttaa opinnäytetyömme molempia kiinnostavasta aiheesta ja yhteistyössä jonkin järjestön kanssa. Aiheen valintaa ohjasi kiinnostus vammaisiin ja etenkin lihassairaisiin. Olimme myös kiinnostuneita lihassairaiden nuorten työllistymisestä. Opinnäytetyömme prosessi käynnistyi keväällä 2011, kun otimme yhteyttä Lihastautiliittoon. Lihastautiliitto ry ajaa lihassairaiden etuja, sekä järjestää erilaisia palveluita. Näistä mainittakoon, työelämänpalvelut sekä kuntouttava toiminta. Kysyimme Lihastautiliiton urasuunnittelijalta mahdollisuutta tehdä yhteistyötä. Kartoitimme heiltä myös sosiaalipedagogiaan liittyviä kehittämisideoita, joista yksi oli tehdä työllistymiseen motivoiva opas. Päätimme tehdä monimuotoisen opinnäytetyön yhdenvertaisesta mahdollisuudesta työhön, jonka tuotoksena on opas lihassairaille nuorille.

Opinnäytetyön tekemistä varten ei haastateltu, joten lupaa eettisestä toimikunnasta ei tarvittu. Yleisen käytännön mukaan kaikkien ammattikorkeakoulussa opinnäytetyötä tekevien on haettava tutkimuslupa sen alan tulosyksiköstä, johon opinnäytetyö tehdään. Tutkimuslupa hakemuksen postitimme Lihastautiliittoon keväällä 2011 ja tutkimuslupa-anomus hyväksyttiin Lihastautiliiton työvaliokunnan kokouksessa 13.6.2011.

Opinnäytetyömme tutkimussuunnitelman esitettiin ensimmäisessä suunnittelu seminaarissa 2011. Tämän jälkeen etsimme ja keräsimme lisää teoreettista lähdekirjallisuutta ja tutustuimme opinnäytetyöaiheitamme käsitteleviin tutkimuksiin. Keväällä 2011 esitimme aihe-suunnitelman lihastautiliitolle ja sovimme alustavasti opinnäytetyöhömmme liittyvistä asioista. Kesän 2011 aikana rajasimme teoreettiseen viitekehykseen käsitteet. Käsitteeksi tuolloin muodostui yhdenvertaisuus ja voimaantuminen. Opinnäytetyömme suunnitelman postitimme myös Lihastautiliittoon elokuussa 2011. Keskustelimme tarkemmin sekä opinnäytetyömme, että oppaan sisällöstä. Saimme lihastautiliitolta myös ajankohtaista materiaalia oppaan sisältöön vaikuttavista seikoista. Pidimme tarpeellisenä, että olisi olemassa opas, josta löytyisi ajanmukaista sekä tarvittavaa tietoa sekä selkeitä verkkolähteitä erilaisiin tukimuotoihin. Urasuunnittelija tuki ajatusta, että opas-ta voisi käyttää yhdessä sopeutumisvalmennuksen kanssa. Lihastautiliitolta saamamme palautteen myötä jatkoimme työhön hakeutumiseen helpottavan oppaan tekemistä.

Luotettavuuden ja arvioitavuuden lisäämiseksi lähetimme toisen seminaari istunnon jälkeen opinnäytetyömme ja oppaan koeversion luettavaksi urasuunnittelijalle. Selvitimme samalla yhteistyötahomme näkemykset ja toiveet oppaan osalta. Oppaan luonnoksen lähetimme luettavaksi myös Lihastautiliitossa työskentelevälle sosionomille, valmistuvan lihassairaalan nuoren vanhemmille sekä kahdelle lihasairaalle nuorelle tammi-kuussa 2012.

Tavoitteena oli saada palautetta, joka toimii reflektiona työhömmme ja tukee opinnäytetyömme yhteiskunnallista merkityksellisyyttä sekä yleistä tarvetta. Nuorelta saamamme palautteen mukaan oppaasta olisi hyötyä, koska hajallaan olevaa tietoa on vaikea löytää. Lihassairaajat nuoret käyttävät paljon tietokonetta apuna tiedonhankintaan. Hänen mukaan siitä tulisi myös löytyä tietoa apua tarjoavista verkko lähteistä, joista apua saa. Muun palautteen mukaan aihe koettiin tärkeäksi. Lisäksi saimme ehdotuksen lisätä oppaaseen tietoa siitä, mistä kannattaa hakea esimerkiksi työkyvyttömyyseläkettä, jotta hakija pystyy eläkkeestä huolimatta käymään töissä.

Lihastautiliiton palautteessa saimme kehittämisideoita oppaaseen. Lihastautiliiton urasuunnittelijan mukaan oppaan voisi pilotoida K18-kurssilla. Ajatuksena on testata oppaan toimivuutta liiton kurssilla jotta he saisivat siitä kehittämisideoita, kuinka sopeutumisvalmennuskurssilla voidaan vahvistaa nuorten työelämätietoutta ja työnhakutaito-

ja. Sopeutumisvalmennus toiminnan kautta erityisesti K18 -kurssin kautta tavoitamme kohderyhmän. Aihe koettiin tärkeäksi ja ajankohtaiseksi.

Opinnäytetyössä ja oppaassa käytetyt lähteet, on kerätty ajankohtaisista julkaisuista ja alan kirjallisuudesta. Lähteenä käytimme myös Lihastautiliiton julkaisuja, joita pidämme luotettavia koska niiden kirjoittajat ovat oman alansa asiantuntijoita. Lähteet ovat pääsääntöisesti 2000- luvulta. Osassa julkaisuja käsitteistö oli muuttunut, joten määrittelimme ne ajanmukaisiksi opinnäytetyömme kappaleessa kaksi.

Koska tavoitteemme oli toteuttaa opas yhteistyöhenkilöiden käyttöön, pidämme tärkeänä heidän mahdollisuuttaan muokata tarvittaessa oppaan sisältöä kohderyhmälle sopivaksi. Lähetimme oppaan koeversion luettavaksi maaliskuussa 2012. Palautteena saimme uutta tietoa heidän työllisyys toiminnastaan, sekä pyynnön lisätä Kesätyötä kaikille – hanke oppaan tietoihin. Lihastautiliiton ja Vates säätiön työnhakijoille tarkoitettu sivusto tarjoaa tietoa kesätyön hakemisesta ja mahdollisuuden jakaa kokemuksia kesätyöstä (Kesätyö 2012).

Eettisten ohjeiden mukaan emme ole käyttäneet opinnäytetyössämme nimiä anonymiteetin suojaamiseksi. Kuitenkin Lihastautiliiton urasuunnittelijan ammatti on järjestösektorilla erityinen ja niitä ei ole Suomessa monta, joten saimme luvan käyttää hänen ammatistaan oikeaa nimeä.

7 OPPAAN ESITTELY

Monimuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa jokin käytännöllinen kirjallinen tuotos, kuten ohjevihko, kirja, ohjeistus tai opastus (Opinnäytetyönohje 2011: 10). Monimuotoinen opinnäytetyö on useimmiten kehittämishanke, jossa korostuu käytännönläheinen toiminta ja soveltavuus. Oleellista on konkreettinen toiminta tai tuotos. (Vanhanen. Nuutinen. Lambert.2005:269.) Opinnäytetyömme opas toteutetaan yhteistyössä Lihastautiliiton asiantuntijoiden kanssa lihassairaille nuorille. Oppaan sisältö koostuu kohderyhmää ajatellen tiiviiksi, työhön hakeutumista helpottavaksi tietopaketiiksi.

Opas sisältää tietoa lihassairaahan nuoren yhdenvertaisemmasta mahdollisuudesta työnhakijana ja työntekijänä. Siinä kerrotaan Lihastautiliiton työllistymiseen liittyvien erityispalveluiden tiedot ja mistä löytyy tietoa tarjolla olevista lihassairaille nuorille räätälöidyistä työllistymiskeinoista ja mahdollisuuksista saada tarvittaessa apua ja tukea työllistymiseen. Oppaaseen on koottu yleiset työvoimapalvelut, sekä niitä tukimuotoja, joista on apua lihassairaahan työelämään sijoittumisessa, sekä apua siellä pärjätäkseen. Oppaassa on tietoa kuinka yhdenvertainen mahdollisuus työelämään mahdollistetaan esteettömällä työympäristön suunnittelulla. Tällainen tieto vahvistaa nuoren vammaisen käsitystä omista kyvyistään työnhakijana ja rohkaisee nuorta osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan sen tasavertaisena jäsenenä. Oppaaseen kootaan myös verkkosivustoja, joista löytyy lisätietoa työllistymiseen liittyvissä asioissa. Oppaan lopussa on mahdollisuus omiin muistiinpanoihin.

Oppaan kirjoittajan on tiedettävä, millainen on hyvä opas ja miten se eroaa kieleltään esimerkiksi muusta kirjallisuudesta. Opas laaditaan lukijalle. (Vanhanen, Nuutinen, Lambert 2005: 267,269). Oppaan välittömänä kohderyhmänä ovat ensisijaisesti vaikeasti vammaiset lihassairaahan nuoret. Yleinen tiedotus ei myöskään kannustanut nuoria hakemaan töitä. Oppaan teksti on kirjoitettu yleiskieltä käyttäen. Käytimme oppaassa Tahoma – fonttia ja kirjainkokona otsikoissa 16, pienissä otsikoissa 14 ja tekstissä 12. Otsikoiden lihavointi helpottaa lukijaa löytämään etsimänsä asian oikean otsikon alta.

Vammaiset haluavat olla samalla lähtöviivalla muiden kanssa. Tämä edellyttää toisinaan myös myönteistä erityiskohtelua, jossa oivalletaan turvata yksilöllisyys ja yhdenvertaiset mahdollisuudet. Vammaiset henkilöt tarvitsevat omia oikeuksia valvoessaan useammin tukea asiakokonaisuuksien hallitsemisessa ja toiminnan toteuttamisessa tarkoituksenmukaisesti. (Lampinen 2007:220.) Oppaan informaatio pohjautuu opinnäytetyömme teoreettiseen viitekehykseen eli yhdenvertaisuuteen.

Yhdenvertaisuutta edistää myös tiedon tuominen lihassairaalle nuorelle muodossa, että se on helppo saavuttaa. Oppaan luettavuuteen vaikuttaa oleellisesti myös sen saatavuus. Opasta on tarkoitus käyttää materiaalina Lihastautiliiton järjestämällä nuorten K18-kursseilla. Tarkoituksena on samalla kehittää nuorten lihassairaiden työelämätietoutta. Lampisen mukaan kirjallisen ohjeen hyvä puoli on se, että vanhemmilla on aikaa tutustua oppaaseen rauhassa ja tuoda asiat esille yksityiskohtaisemmin. Vanhemmilla on

myös mahdollista palata oppaaseen myöhemmin.(Lampinen 2007: 72.) Kurssien jälkeen nuori ja myös hänen läheiset voivat tutustua kotona oppaan tarjoamiin tietoihin.

On myös muistettava, että nuoret hakevat tietoa mielellään verkosta. Esitämme myös oppaan julkaisemista sähköisessä muodossa Lihastautiliiton www-sivuilla. Sähköisen julkaisemisen myötä oppaan levittäminen myös sopeutumisvalmennuksen ulkopuoliselle kohderyhmälle helpottuu ja nopeutuu. Lihastautiliitto tuleekin laittamaan opinnäytetyön tuloksena syntyvän oppaan heidän nettisivulleen pdf-muodossa. Oppaan julkaiseminen sähköisessä muodossa tukee myös esteettömyyttä, sillä lihassairaus aiheuttaa useimmissa tapauksissa lihaksiston heikkenemistä, mikä puolestaan vaikeuttaa oppaan pitämistä kädessä ja sivujen kääntämistä. Oppaan lukeminen perinteisesti voi olla lihassairaudesta riippuen jopa mahdotonta.

Aiheen ajankohtaisuudesta johtuen uutta tietoa löytyi eri lähteistä koko prosessin ajan. Koska oppaan tila on rajallinen, olemme valikoineet sisällöksi mielestämme kaikkein oleellisimman tiedon. Opas ei välttämättä ole missään vaiheessa valmis, sillä yhdenvertaisuus ja monimuotoisuus ovat ajankohtaisia ilmiöitä ja osa ohjelmista sekä hankkeista on vielä käynnissä. Sähköisen oppaan päivittäminen muutosten ja mahdollisten puutteiden osalta on joustavaa ja nopeaa. Oppaan runkoa on voi käyttää myös vaikeasti vammaisten kanssa työskentelevien apuna kehittäessään omaa kuntouttavaa toimintaa työelämä tietoisuuden kasvattajana. Yhteistoiminta Lihastautiliiton kanssa tukee oppaan yhteiskunnallista merkityksellisyyttä.

8 POHDINTAA JA YHTEENVETO

Näkemys yhdenvertaisesta työn tekemisen mahdollisuudesta kaikille yhteiskunnan jäsenille oli keskeinen syy opinnäytetyömme aiheen valintaan. Valintaan vaikutti henkilökohtaisen kiinnostuksen lisäksi myös keskustelut yhteistyökumppanimme Lihastautiliiton edustajien kanssa. Lihastautiliitolta saamamme tiedon mukaan lihassairaat nuoret eivät juuri hakeudu heille räätälöityihin työpaikkoihin.

Tähän ilmiöön vaikuttavat pelot ja asenteet omista mahdollisuuksista tasavertaisena työnhakijana. Vammaiset nuoret eivät myöskään välttämättä tienneet oikeuksistaan

työelämässä. Vammaiset kokivat myös asenteet ja esteet työvoimatoimistoista heitä kohtaan kielteisinä. Ymmärsimme, että vaikeasti vammaisten nuorten on haasteellista löytää tietoa työnteon mahdollisuuksista, tukitoimista ja oikeuksistaan työnteossa, sekä mistä paikoista näihin saa apua. Kyseessä on huolestuttava ilmiö, jonka ratkaisemiseksi halusimme osaltamme tehdä jotakin. Tavoite oli koota hajallaan oleva tieto työllistymisen tukimuodoista.

Lainsäädäntö luo välttämättömän perustan syrjimättömyyteen ja yhdenvertaisuuteen sekä tasa-arvoon tähtäävälle toiminnalle. Vammaispoliittinen julkaisu sekä laki korostavat yhdenvertaisuuden ja esteettömyyden huomioimista kaikissa yhteiskunnan rakenteissa. Rakenteiden kehittämisen lisäksi tarvitaan käsitteiden ajantasaistamista ja tiedotusta, sillä aktiivisuuden esteenä saattaa olla vaikeasti saavutettavissa oleva tieto tuen muodoista. Esteenä on, usein myös työnhakijan ennakkoasenteet ja jopa pelot työstä pärjäämisessä. Ennakkoasenteiden taustalla voi olla vanhentunut tieto tai tietämättömyys yhdenvertaisista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan. Lihassairaiden nuorten kannustaminen juuri työelämään on mielestämme ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä aihe. Työmme avulla haluamme auttaa lihassairaita nuoria tavoittamaan ajankohtaisen tiedon oikeuksistaan työelämässä.

Vammaiselta voi kulua teknisistä syistä enemmän aikaa saman työtehtävän suorittamiseen kuin terveellä. Laki ei kuitenkaan määrää, miten paljon töitä on tehtävä kerralla. Lisäksi esteettömät ratkaisut ja henkilökohtainen apu ovat palveluita, jotka ovat vammaisen työntekijän ulottuvilla. Kaikkia mahdollisia tukitoimia voisi hyödyntää tarpeen mukaan ja kokeilla työtä, jota vaikeasti vammaisen pystyy tekemään. Halusimme aktiivoida lihassairaita nuoria työhön, sillä osallistuminen yhteiskunnallisiin aktiviteetteihin kuuluu kaikille. Valitsimme yhdenvertaisuuden viitekehykseksi, sillä tarkoitus oli että nuori tavoittaa ajankohtaisen tiedon oikeuksistaan myös työelämässä.

Vammaisten henkilöiden työllistymistä halutaan edistää kannustamalla työntekijöitä ja työantajia. Valitsimme oppaaseemme tietoa lihassairaille nuorille räätälöidyistä palveluista kuten Sisäänheitto työelämään -palvelu ja Kesätyö kaikille – hanke, joissa Yhteistyökumppanimme on mukana. Lihastautiliitto on lihassairaiden etujärjestö, joka ajaa lihassairaiden asioita ja tekee yhteistyötä muiden etujärjestöjen kanssa. Heillä on viimeisin tieto sekä itse sairaudesta että lihassairaiden tarvitsemista palveluista. Lihastau-

tiliiton työelämänpalveluiden tarkoitus on tuoda yhteen työvoimaa tarvitsevia yrityksiä ja ammattitaitoisia vammaisia ja pitkäaikaissairaita.

Vaikeasti vammainen tarvitsee tukea työhön hakeutumisessa. Tietoja syrjinnästä ja sen torjumiskeinoista on annettava julkisilla ja yksityisillä aloilla toimiville henkilöille, samoin vammaisille ihmisille itselleen. On hyvä tietää omista oikeuksistaan työmarkkinoilla sekä päivittää mahdollisesti vanhentuneita tietoja ja yleistyksiä. Tietoisuus oikeuksista luo luottamusta ja uskoa omiin, yhdenvertaisempiin mahdollisuuksiin työmarkkinoilla. Julkinen sektori ei välttämättä tiedosta Lihastautiliiton tavoin lihassairaiden nuorten tarpeita ja sairauden haittoja, jotka vaikeuttavat työllistymiseen liittyvissä seikoissa. Nuorilla on kuitenkin oikeus saada tietoa yhteiskunnan tarjoamista yleisistä palveluista. Tämän vuoksi rajasimme tiedon julkisen sektorin osalta työllistymisen kannalta oleelliseen tietoon.

Oppaan tiedot on suunnattu pääosin nuorille lihassairaille. Oppaamme hyödynnettävyyttä tukee ajatus, että, sitä käytetään yhtenä K18 – kurssin oppimateriaalina. Lihastautiliiton sopeutumisvalmennus kursseilla nuoria autetaan sopeutumaan omaan vammaan. Toiminnan yksi tavoite on voimaannuttaa vaikeasti vammaista nuorta elämässään. Sosiaalipedagogiikassa tarkoituksena on tarjota yksilön sosiaalisten ja pedagogisten ongelmien yhteydessä annettavaa tukea tai rinnalla kulkemista sekä itse apuun auttamista. Oppaan tarkoitus on lisätä ajanmukaisen tiedon kautta valtaistaa ja lisätä toimintavoimaa vammaiselle henkilölle hänen omaa elämäänsä koskevissa valinnoissa yhteiskunnan täysvaltaisena työelämän jäsenenä.

Yhdenvertaisuuden edistämisen pyrkimyksenä on myös edistää oikeudenmukaisuutta ja yksilön vapautta. Oppaan tuoman informaation kautta toivomme rohkaisevamme vaikea vammaisia henkilöitä hyödyntämään heille jo valmiiksi räätälöityjä työllistymismahdollisuuksia. Ajanmukaisen tiedon myötä vammainen vammaisella henkilöllä on myös mahdollisuus valita haluaako hän töihin vai ei.

Lähteet

Ahponen, Helena. 2008. Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen. Sosiaali- ja terveys-
turvan tutkimuksia 94. Vammalan Kirjapaino oy.

Halin, Jaana. n.d. Lihastautiliitto. Sisäänheitto työelämään loppuraportti. Lihastautiliitto
ry. Luettu. 30.3.2012.

Hakuni, Susanna. 2006. Tähtäimessä työelämä. Lihastautiliitto. Porras lehti 3. 30–
31. Luettu. 5.2.2012.

HE 166/2008 Hallituksen esitys Eduskunnalle 2008. Verkkojulkasu. Päivitetty. n. d.
<<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2008/20080166.pdf>.> Luettu 21.3.2012.

Huopana, Joni. 2012. Työllistymisen tietopaketti. 1/2012. Verkkojulkaisu. porras lehti
2012/1. Päivitetty. 21.2.2012.
<http://www.lihastautiliitto.fi/Tiedotus#jasenlehti_porras.> Luettu 28.3.2012.

Hynninen – Joensivu, E – Keso, I – Wiman, R – Haarni, I – Kemppainen, E. 2006. Valti-
onneuvoston vammaispoliittisen selonteon tausta-aineisto. Sosiaali- ja terveysministe-
riö.

Härkönen, Ulla – Karhu, Raisa – Konkka, Jyrki – Mikkola, Tuula – Roivas, Marijanne.
2011. Hyvinvointi- ja toimintakyky yksikön opinnäytetyöohje. Metropolian digipaino.

Ihmisoikeus sopimus. 1999. Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. Annettu Helsingis-
sä 20.5.1999. 18.3.2012

Juhila, K. 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtä-
vät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Järvikoski, Aila – Härkäpää, Kristiina – Pättikangas, Mervi 1999. Vammaisen henkilön
valtaistuminen – palvelujärjestelmän avulla vai ilman sitä?. Teoksessa Nouko – Juvo-
nen, Susanna (toim.): Pyörätuolitango – Näkökulmia vammaisuuteen. Helsinki: Oy Edi-
ta Ab. Luvun kaikki sivut josta otit kodan 110.

Karjalainen J, Karjalainen, V. 2010. Päivitetty. n.d.
< http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus.> THL.
Kuntouttava työtoiminta – aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiiri-
nen tutkimus pääkaupunkiseudulta. Helsinki. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Yliopis-
topaino.

Kelan etuudet pähkinänkuoressa. 2012. verkkojulkaisu. Päivitetty. n. d.
<[http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/Kelan_etuudet_verkko/\\$File/Kelan_etuudet
et_verkko.pdf?OpenElement](http://www.kela.fi/in/internet/liite.nsf/alias/Kelan_etuudet_verkko/$File/Kelan_etuudet_verkko.pdf?OpenElement).> Luettu. 25.2.2012.

Kesätyö kaikille. 2011. Vates- säätiö. Verkkojulkasu. Päivitetty. n. d.
<<http://www.vates.fi/kesatyo>.> Luettu 20.3.2012.

Kivipelto, Minna 2008. Osallistava ja valtaistava arviointi. Johdatus periaatteisiin ja käy-
täntöihin. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 7.11.2006.

<<http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T17-2008-VERKKO.pdf>>. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. [PDF-dokumentti]. Stakesin työpapereita 17/2008

Kokko, Riitta-Liisa – Kotiranta, Pirjo-Liisa (toim.). 2010. Työllisyys, terveys ja hyvinvointi, Paltamon työllistämismallin arviointitutkimus 2009–2013. I osaraportti 2.6.2010. Terveystieteiden- ja hyvinvointilaitos. Yliopistopaino Helsinki. Verkkojulkaisu. Päivitetty. n. d. <<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/2c110a57-ee8f-4eb3-a820-f4e2f760c82b>>. Luettu. 22.3.2012.

Korventaival, Nina – Havukainen, Elina. 2010. Virtaa vanhemmille – Voimavara työskentelyä arjen tueksi (VARTU). Autismisäätiö. Painojussit Oy.

Kuntouttava sosiaalityö. 2012. Kuntouttava sosiaalityön- erikoisalan opetussuunnitelma. 2009-2012. Verkkojulkaisu. http://www.sosnet.fi/Lisensiaatinkoulutus/Kuntouttava_sosiaalityo.iw3>. Päivitetty. n. d. Luettu. 18.3.2012.

Kurssit 2009. Lihastautiliitto ry. Sopeutumisvalmennus. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 15.3.2012. <<http://www.lihastautiliitto.fi/Kurssit>>. Luettu. 20.3.2012.

Könkkölä, Kalle. 2003. Tunne oikeutesi, pidä puolesi, auta muitakin. Vammaisten ihmisten ihmisoikeusopas. (toim.) Könkkölä, Kalle. Vane- julkaisuja 1.

Laki julkisesta työvoimapalvelusta 2002/1295. Annettu Helsingissä 30.12.2000. Luettu. 2.3.2012.

Lampinen, Reija. 2007. Omat polut. Vammaisesta lapsesta täysivaltaiseksi aikuiseksi. Edita. Helsinki.

Lehto, Markku. 2011. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. Kaikki mukaan! - Osa-työkykyiset työmarkkinoilla. Verkkojulkaisu. <http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1552539>. Luettu 31.3.2012. Helsinki. 116.

Lihastaudit 2009. Lihastautiliitto. 2009. Verkkojulkaisu. <<http://www.lihastautiliitto.fi/Lihastaudit>>. Päivitetty. 15.3.2012. Luettu. 26.3.2012

Linnakangas, Ritva – Suikkanen, Asko – Savtschenko, Victor – Virta, Lauri. 2006/15. Uuden alussa vai umpikujassa. Vammaiset matkalla yhdenvertaiseen kansalaisuuteen. Stakes. Valopaino oy.

Monimuotoisuus – työelämän mahdollisuus. 2009. Opas yhdenvertaisuuden edistämiseen ja syrjinnän torjumiseen työpaikalla. 2007-2013. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 5.11.2010. Työ- ja elinkeinoministeriö. <http://www.tem.fi/files/26219/Monimuotoisuusopas_suomi.pdf>. Luettu 29.2.2012.

Nivala, Elina. (toim.) Hämäläinen, Juha. 2007. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. 8. painos. Kopijyvä. Kuopio.

Palvelut. Lihastautiliitto ry 2009. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 15.3.2012. <<http://www.lihastautiliitto.fi/Etusivu>>. Luettu. 8.2.2012.

Raunio, Kyösti.2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Raunio, Kyösti. 2004. Olennainen sosiaalityössä. Helsinki. Gaudeamus. Tammer-Paino, Tampere.

Räty, Tapio.2010. Vammaispalvelut. Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Kynnys ry. Arkamedia.

Sisäänheitto työelämään. Lihastautiliitto ry. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 26.3.2012.
<<http://www.sisaanheitto.fi/?Etusivu>. Luettu. 26.3.2012.

Sosiaalikompassi. 2012. Sosiaalialan palveluopas. Lihastautiliitto ry.

Sopeutumisvalmennus. Lihastautiliitto ry. 2009. Verkkolähde. Päivitetty. 15.3.2012.
<<http://www.lihastautiliitto.fi/Palvelut>.>Luettu.20.3.2012.

Sosiaali- ja terveysministeriön.2006. julkaisusarja 9. Valtioneuvoston selonteko. Yliopisto painos.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2010. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015. Vahva pohja osallisuudelle ja yhden vertaisuudella. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Selvityksiä 13. Pysytään työssä. Vaikeavammaisten henkilöiden työssä pysymisen tukeminen. Yliopisto. Helsinki

Sosnet. Kuntouttava sosiaalityö.2012. Kuntouttava sosiaalityön- erikoisalan opetus-suunnitelma.2009-2012. Päivitetty. n. d
<http://www.sosnet.fi/Lisensiaatinkoulutus/Kuntouttava_sosiaalityo.iw3.> Luettu.18.3.2012.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Luettu 18.3.2012.

Suomen työlainsäädäntö ja työelämän suhteet.2012. Verkkojulkaisu. Työ- ja elinkeinoministeriö. Päivitetty.
16.5.2011.<http://www.tem.fi/files/31810/Suomen_tyolainsaadanto.pdf.> Luettu. 22.3.2012.

Takala, Heikki - Joensuu, Jyrki.2002. Joka kodin lääkäri kirja. Otava.

Teittinen, Antti 2006.(toim.) Vammaisuuden tutkimus. Helsinki. Yliopistopainos. Helsinki.

Toikko, Timo–Rantanen, Teemu.2009.Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen Yliopistopaino Oy. Juvens Print Tampere.

Työelämän laatu. 2012. Verkkojulkaisu. Päivitetty.15.3.2012.

<<http://www.tem.fi/index.phtml?s=4091>> Päivitetty.15.3.2012. Työelämän laadun ja tuottavuuden parantaminen työpaikoilla. Osatyökykyiset ja vammaiset. Luettu.8.2.2012.

Työ- ja elinkeinotoimisto.2012. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 16.09.2011. <http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/index.jsp>. Luettu.4.1.2012.

Työkyvyttömyyseläke. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 9.1.2012. <https://www.etera.fi/fi/oma_elaketurva/tietoa_elaketurvasta/elake_etuudet/tkelake/Sivut/Default.aspx> Luettu. 18.3.2012.

Työllistämisen edistäminen. Lihastautiliitto ry 2009. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 15.3.2012. <<http://www.lihastautiliitto.fi/cgi-bin/wafnet3.pl?id=389&kid=1>> Luettu. 26.3.2012.

Työsopimuslaki 55/2001. Annettu Helsingissä 26.1.2001.Luettu. 22.3.2012.

Valtioneuvoston asetus julkiseen työvoimapalveluun kuuluvista etuuksista.1346/2002. Annettu Helsingissä. 30.12.2002. Luettu. 22.3.2012.

Vammaispalvelulaki 3.4.1987/380. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Annettu Helsingissä 3.4.1987.Luettu.21.3.2012.

Vanhanen- Nuutinen, Liisa- Lampert, Pirjo (toim.). 5005. Hankkeesta Julkaisuksi. Kirjoittaminen ammattikorkeakoulun ja työelämän kehityshankkeissa. Helsinki. Edita Prima Oy.

Vane.1993. Vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistamista koskevat yleisohjeet 1993. Yhdenvertaisen osallistumisen edellytykset –1. Ohje. Tietoisuuden lisääminen. Kohta1.Verkkajulkaisu.Päivitetty. n. d. <http://www.vane.to/index.php?option=com_content&view=article&id=81%3Avammaisten-henkilöiden-mahdollisuuksien-yhdenvertaistamista-koskevat-yleisohjeet&catid=1>. Luettu 24.3.2012.

Vates-säätiö. 1993. Kyvyt käyttöön - Vammaiset ja osatyökykyiset yhdenvertaisesti töihin. Verkkojulkaisu. Päivitetty. n. d. Sosiaalisen työllistämisen toimiala.> Luettu. 9.2.2012.

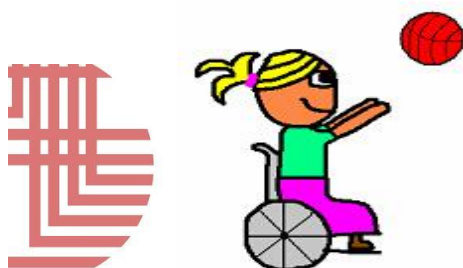
Virtanen, Riku-Heikki. 2008. Julkaisusarja 4. Vammaisten henkilöiden oikeus työhön. Kohtuullisista toimenpiteistä ja vammaisyrittäjien sekä vammaisten työntekijöiden yhdenvertaisuudesta. Vammaisten ihmisoikeuskeskus VIKE. Arkmedia.

Väyrynen, Sai 2001. Miten opitaan elämään yhdessä? – Inklusion monet kasvot. Teoksessa Murto, Pentti – Naukkarinen, Aimo – Saloviita, Timo (toim.): Kaikille yhteinen koulu – Inklusion käsitteen laajentuminen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 18–21.

Yhdenvertaisuuslaki 21/2004. Annettu Helsingissä 20.1.2004. Luettu. 18.3.2012.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työelämässä. 2012. Verkkojulkaisu. Päivitetty. 9.3. 2012 <<http://www.tem.fi/index.phtml?s=2312>> Luettu 22.3.2012.

HAKEUDU TYÖELÄMÄÄN

OPAS- NUORELLE TYÖNHAKIJALLE

Sisällys

1	KIINNI TYÖELÄMÄÄN	4
	Ammatillinen kuntoutus selkeyttää vaihtoehtoja	4
	Ammatinvalintaan ohjausta ja urasuunnittelua	5
	Tukea Lihastautiliitosta	6
	Työelämänpalvelut	7
	Työ- ja elinkeinotoimisto (TE- toimisto)	9
2	APUA JA TUKEA TYÖELÄMÄÄN	10
	Apuvälineet	11
	Vammaispalvelun tuki	12
3	YHDENVERTAISUUS	13
4	MUUTA HUOMIOITAVAA	14
5	LOPUKSI	15
6	TYÖLLISTYMISEEN LIITTYVIÄ NETTILÄHTEITÄ	16
7	OMAT MUISTIINPANOT	18
	LÄHTEET	19

HEI NUORI MIETITKÖ TÖIHIN LÄHTEMISTÄ?

Päätökset työhön hakeutumisesta ovat usein melko isoja ja kauaskantoisia. Ensikokemukseen työnhaussa saattaa liittyä epävarmuutta. Varsinkin jos kontakteja työelämään on ollut vähän. Lisäksi niihin liittyvät yksityiskohdat ovat mitä moninaisimpia. Jo pelkkä työhön liittyvä termistö saattaa olla paikoin uutta ja vierasta.

Tämän oppaan tarkoitus on selkeyttää ja auttaa löytämään ajankohtaista tietoa työhön hakeutumisen hetkellä sekä erilaisista tukimuodoista, joiden tuella voit tehdä töitä.

Oppaaseen on koottu yleistä tietoa, minne otetaan yhteyttä ja mistä saat apua silloin kun suunnittelet työelämään lähtemistä. Saat työnhakuun liittyvissä asioissa henkilökohtaista palvelua tai voit hakea tietoa omatoimisesti.

Työelämä tarjoaa monenlaisia vaihtoehtoja työntekijälle, eikä vamman tai sairauden ei tarvitse olla este työteolle. Esteitä voidaan poistaa ja lieventää monella tavalla. Tavoite on, että kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet työhön. Olet oikeutettu yhdenvertaisesti hakemaan ja lähtemään työelämään. Luota itseesi mahdollisuuksiin työn hakijana ja työntekijänä. Pyydä rohkeasti apua. Tästä oppaassa on nettilähteitä ja muita lähteitä joista saa tarvittavaa apu työllistymisen.

1 KIINNI TYÖELÄMÄÄN

Työpaikan löytäminen ei ole kenellekään yksinkertaista ja siihen liittyy monta muutakin avointa kysymystä: mitä teen tulevaisuudellani, ja mitä haluan tehdä työkseni. Työnhaku vaatii paneutumista ja aikaa. Jos arjen tavallisia askareita mutkistaa jokin liikuntavamma tai sairaus, suunnitteluun kuluu ehkä normaalia pidempi aika.

Ammatillinen kuntoutus selkeyttää vaihtoehtoja

Mikä olisi sopiva työ, jossa vammasta tai sairaudesta olisi mahdollisimman vähän haittaa? Näissä kysymyksissä kannattaa kääntyä ammatillisen kuntoutuksen perehtyneiden neuvojen, ohjaajien ja ammatinvalintapsykologien puoleen. Voit selvittää sopivia työ- ja koulutusmahdollisuuksia, jossa vamman tai sairauden asettamat rajoitukset on otettu huomioon. Tässä yhteydessä voit myös selvittää oikeutesi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksen, työeläkelaitoksen tai Kansaneläkelaitoksen ammatilliseen kuntoutukseen. Työllistymisen tukimuotoja on useita erilaisia. Kaikkien niiden tarkoituksena on mahdollistaa jokaiselle omanlaisensa elämäntapa ja -muoto.

Lisätietoa:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/010709124932SV?OpenDocument>

Älä lannistu tukiviidakossa, vaan kerro, mitä Sinä tarvitset!

Ammatinvalintaan ohjausta ja urasuunnittelua

Yksilöllistä ammatinvalinta ohjausta tarjoaa Lihastautiliiton urasuunnittelija, sekä työ- ja elinkeinotoimisto. Tavoitteena on henkilökohtaisten ja luottamuksellisten keskustelujen avulla auttaa sinua tilanteeseesi sopivan toteuttamiskelpoisen suunnitelman laadinnassa.

Saat apua työhaussa ja neuvontaa koulutuksesta.

Urasuunnittelua on siis sekin, että tiedostat omia vahvoja ja heikkoja puoliasi sekä niitä vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia, joita Sinulla on. Kun sinulla on näistä asioista tuntuma, niin voit aikatauluttaa työllistymisesi, koulutuksesi ja muun kehittymisesi eli määrittää itsellesi oman urapolkusi. Työnantaja ei tunne osaamistasi eikä tiedä, miksi sinut kannattaisi palkata. Työtä hakiessasi sinun on tehtävä osaamisesi ja motivaatiosi näkyväksi. Joskus riittää, että haet vain kokemusta työelämästä!

Urasuunnittelu auttaa kehittämään työnhakuvalmiuksia.

Lisätietoa:

<http://www.lihastautiliitto.fi/cgi-bin/wafnet3.pl?id=389&kid=1>

<http://www.mol.fi/avo/urasuunnittelu/>

Tukea Lihastautiliitosta

Lihastautiliitto auttaa ja valvoo etujasi myös työnhakuun liittyvissä asioissa.

Oppaassa olevien tietojen kautta voit tehdä omaa työllistymissuunnitelmaa.

Lihastautiliitto tarjoaa yksilöllistä tukea työnhakuun

ja muissa työllistymiseen liittyvissä kysymyksissä.

Tarjolla on muun muassa:

Urasuunnittelua, asiakirjojen laadinta,

eri tukimuotojen selvittely

ja haastatteluun valmistuminen.

Ota yhteyttä urasuunnisteliijaan.

Liisa-Maija Verainen

Puh: 02 273 9725

Gsm: 040 751 1081

Sähköposti: liisa-maija.verainen@lihastautiliitto.fi

Lisätietoa:

[http://www.lihastautiliitto.fi/Koulu, opiskelu ja työ](http://www.lihastautiliitto.fi/Koulu,_opiskelu_ja_tyo)

Työelämänpalvelut

Lihastautiliitto ja muut järjestöt tekevät yhteistyötä nuorten työllistämisen tueksi ja koordinoi heille erilaisia palveluita kuten kesätyö kaikille ja sisäänheitto työnantajanpalvelu.

Kesätyö on mahdollisuus päästä kokeilemaan työelämään.

**Kesätyö tarjoaa mahdollisuuden kokeilla erilaisia työtehtäviä,
tutustua erilaisiin työpaikkoihin,
yrityksiin ja työyhteisöjen toimintatapoihin.
Parhaimmillaan kesätyö edistää omaa työuraa.**

Ota selvää tarjotuista kesätyöpaikoista!

Lisätietoa:

<http://www.lihastautiliitto.fi/cgi-bin/wafnet3.pl?id=389&kid=1>

Sisäänheitto työnantajapalvelusta löydät mitä työtä on tarjolla!

Eri järjestöt ovat yhdessä työnantajien kanssa räätälöineet töitä sinulle!

**Sisäänheitto työnantajapalvelun tarkoituksena on lisätä
mahdollisuuksia työllistyä.
Tutustu sisäänheitto palveluun.**

Tutustu tarjolla oleviin työpaikkoihin!

Lisätietoa:

www.sisaanheitto.fi

Työ- ja elinkeinotoimisto (TE- toimisto)

Tärkeä muistaa!

Ilmoittautua työnhakijaksi, jotta työnhaku prosessi käynnistyy!
TE- toimiston kautta.

Asiointi TE - toimistossa onnistuu myös netin kautta voit kirjautua palveluun omilla pankkitunnuksilla tai sirullisella henkilö kortilla.

- Omatoimisen urasuunnittelun tueksi on kehitetty erilaisia verkkopalveluja. Niiden avulla voit hankkia tietoa koulutuksen ja työelämän mahdollisuuksista sekä arvioida omia kiinnostuksiaan ja tavoitteitaan.
- Testien, kotitehtävien ja muiden arviointimenetelmien tavoitteena on lisätä ymmärrystä itsestään ja omista mahdollisuuksistaan.
- Arviointimenetelmiä käytetään vain tarvittaessa ja niiden käytöstä päätät sinä ja työntekijä yhdessä.

Lisätietoa:

<http://www.mol.fi/etusivu/index.html>

2 APUA JA TUKEA TYÖELÄMÄÄN

Yhdenvertaisen mahdollisuuden työelämään mahdollistetaan esteettömällä työympäristön suunnittelulla, tarvittavilla apuvälineillä ja vammaispalvelun tuella.

Esteettömät ratkaisut ympäristössä ja työpaikalla tukevat yhdenvertaisuutta!

Esteettömyyteen saat apua! Työpaikan voi muuntaa esteettömäksi.

- Työtilat ovat helposti muunneltavat erilaisia käyttäjiä ajatellen.
- Työpaikalla kaikki työntekijät ovat tasa-arvoisia ja jokainen saa apua tarvittaessa.
- Esteettömiin työjärjestelyihin saa tietoa, osaamista ja taloudellista tukea.
- Työterveyshuolto tukee työnantajaa työpaikan mukauttamisessa.
- Työantajalla on mahdollista saada työympäristön suunniteluun ja muutoksiin tukea työ- ja elinkeinotoimiston kautta työnantajan järjestelytukena.

Lisätietoa:

Esteettömyys

http://www.ttl.fi/fi/ergonomia/esteeton_tyoelama/Sivut/default.aspx

Ergonomiaratkaisujen tietopankki:

<http://www.ttl.fi/fi/ratkaisupankki/Sivut/default.aspx?luokka=Ergonomia>

Apuvälineet

Mietitkö mistä saa tukea apuvälineisiin mitä mahdollisesti tarvitset työssäsi?

Kela tarjoaa apua, apuvälineiden hankinnassa, joita ovat mm. Tekniset erityislaitteet, kuten atk-laitteistot.

- Hyvillä apuvälineillä tuetaan yhdenvertaista työllistymistä!
- Apuväline hankintoihin saa apua ja tukea!

Kela voi myös myöntää apuvälineitä osana harkinnanvaraista kuntoutusta. Näitä ovat mm. erikoistyötuolit ja erikoisvalaisimet. Ym.

Lisätietoa:

Apuvälineitä työhön ja opiskeluun:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/160801121245EH>

Tuet työttömälle työnhakijalle:

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/190701134121EH?OpenDocument>

Vammaispalvelun tuki

Mietitkö miten pärjät työelämässä?

Kun tarvitset apua päivittäisissä toiminnoissaan! esim. siirtymisessä paikasta toiseen silloin arjen sujumisen mahdollistavat kuljetuspalvelut ja henkilökohtainen avustaja. Henkilökohtaisen avustajan palkan ja kuljetuspalvelun maksaa kotikunta.

Ota yhteyttä kotikuntasi vammaispalveluun ja pyydä tukea itsellesi!

Vammaispalvelu laki turvaa sinulle subjektiivisen oikeuden henkilökohtaiseen avustajaan ja kuljetuspalveluun.

Lisätietoa:

vammaispalveluista

http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/vammaispalvelut

3 YHDENVERTAISUUS

Mitä yhdenvertaisuus on sinulle?

Yhdenvertaisuuden tarkoitus on turvata tasa-arvoinen osallistuminen työelämään.

Sairaus tai vamma ei tarvitse olla este työnteolle!

Suomen vammaispolitiikan periaatteina ovat vammaisten henkilöiden oikeus yhdenvertaisuuteen ja tarpeellisiin palveluihin ja tukitoimiin. Sen tavoitteena on tukea myös sinun työ- ja toimintakykyä sekä omatoimisuutta.

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja turvaamiseksi on laadittu useita lakeja ja sopimuksia. Yhdenvertainen asemasi työntekoon on turvattu.

Lisätietoa:

Yhdenvertaisuudesta

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

4 MUUTA HUOMIOITAVAA

Kun lähdet hakemaan työtä, tässä muutama vinkki

- Mieti valmiiksi, mitä osaat ja markkinoi itseäsi.
- Valmistaudu kertomaan myös vammasi vaikutuksesta työkykyysi ja/tai arkipäivääsi.
- Selvitä vammaispalvelulain mukaiset etuudet omalta kohdaltasi.
- Kokoa ihmisiä ympärillesi ja kysy tutuiltasi sopivia työtilaisuuksia.
- Kysy neuvoa oppilaitoksestasi (opinto-ohjaaja osaa opastaa).
- Tutustu työvoimapalveluihin ja harkitse opintojesi päätyttyä työvalmennusta.

Jos olet eläkkeellä, voit myös lähteä töihin

- Voit tehdä työtä menettämättä eläkettä, voit jättää eläkkeen lepäämään.
- Lihastautiliiton julkaisemasta Sosiaalikompassissa on tietoa aiheesta

Lisätietoa:

Kela ja Työeläkelaitokset

Työnantajan on mahdollista saada tukea, jos työolosuhteita pitää räätälöidä sinulle sopiviksi

- Työhön sijoittumisen ja työn säilyttämisen tueksi on mahdollista saada määrärahojensa puitteissa työolosuhteiden järjestelytukea työnantajalle.
- Lisäksi järjestely tukea voidaan myöntää toisen työntekijän antamalle avulle työssä selviytymiseen.

Lisätietoa:

TE- toimisto

5 LOPUKSI

Sinulle, jolla ei ole työkokemusta, voi työn merkityksen määrittäminen olla vaikeaa. Saatat mieltää toisilta kuultuja juttuja ja monenlaisia ympäriltäsi havainnoimiasi asioita helposti myös Sinulle tärkeiksi asioiksi. Mitä työ sinulle, sinun omasta mielestäsi merkitsee. Kaikilla meillä on jonkinlainen tuntuma siihen, mikä tuntuu hyvältä ja mikä ei, mitä haluan ja mitä en. Tätä ajatusta kannattaa työn suhteenkin lähteä seuraamaan, vaikka se poikkeaisi yleisestä mielipiteestä.

Kaikenlaiset kokemukset ja kommentit työstä ja työnhausta, muokkaavat käsitystäsi työstä. Sinun on tärkeää tunnistaa myös oman elämäsi sen hetkiset päämäärät ja tavoitteet. Siksi onkin tärkeää tarttua kiinni sellaiseenkin työhön, työkokeiluun, työharjoitteluun, kesätyöhön tms., joka ei nyt täällä hetkellä tunnu unelmien ammatilta. Nämä kokemukset ovat joskus tapahtuessaan kaikkea muuta kuin kivoja, mutta myöhemmin työelämässä niistä saattaa muodostua oikeita kultakimpaleita, joiden avulla pääset vaikeastakin tilanteesta eteenpäin.

Työ voi antaa sinulle

- Sosiaalisia verkostoja
- Henkilökohtaista onnistumista
- Tekemistä
- Toteuttaa itseään

Muista et ole yksin!

6 TYÖLLISTYMISEEN LIITTYVIÄ NETTILÄHTEITÄ

Lisätietoa ja apua voit saada seuraavista nettilähteistä:

Ammatinvalinta ja urasuunnittelu

<http://www.mol.fi/avo/urasuunnittelu/>

Arviointimenetelmät

http://www.mol.fi/mol/fi/03_koulutus_ura/02_ammatinvalinta_urasuunnittelu/03_psyk_arviointimenetelmat/index.jsp

Eläkkeen lepäämään jättäminen

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/net/181209122426ML?OpenDocument>
<http://www.tyoelake.fi/Profile.aspx?Section=39174>

Henkilökohtainen apu

<http://www.stm.fi/search//results/?query=henkil%C3%B6kohtainen+apu&x=15&y=13>

Kuljetuspalvelu

<http://www.stm.fi/search/-/results/#showResults>

Lait joista hyvä tietää

<http://www.finlex.fi/fi/laki/>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (1987/380)

Suomenperustuslaki (1999/731)

Yhdenvertaisuuslaki (2004/21)

Työsopimuslaki (2001/55)

Työturvallisuuslaki (2002/738)

Lihastautiliiton sosiaalikompassi

<http://www.lihastautiliitto.fi/Sosiaalitieto>

Nuorten palkkatuki Sanssi

http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/06_2rekrytoinnin_tuki/02_palkkatuki/02_sanssi_tyonantajat/index.jsp

Palkkatuki

http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/06_2rekrytoinnin_tuki/02_palkkatuki/index.jsp

Sanssi-kortti auttaa nuoria työsaannissa ja työnantajia nuorten työllistämisessä

http://www.mol.fi/mol/fi/05_tyovoimatoimisto/06_uutiset/01_2010/2010-05-12-02/index.jsp

Tietoa aloista ja ammateista

http://www.mol.fi/mol/fi/03_koulutus_ura/03_koulutus_ammattitieto/03_ammattitietoa/index.jsp

Tietoa apuvälineistä

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/apuvaineet/>

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/apuvaineet/tietoa-apuvaineista/>

Tietopaketti uusille työnhakijoille

http://www.mol.fi/mol/fi/90_tyonhakuinfo/index.jsp

Työllisyyspoliittinen avustus

http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/06_2rekrytoinnin_tuki/04_tyollisyysavustus/index.jsp

Työnantajan järjestelytuki

http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/06_2rekrytoinnin_tuki/index.jsp

Töihin tai työharjoitteluun

http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/03_nuoret/02_toihin_tyoharjoitteluun/index.jsp

Vammaisten henkilöiden työllistymisen tietopankki

<http://vammaisetduuniin.fi/>

Vammaisten henkilöiden työllistymisen tietopankki

<http://vammaisetduuniin.fi/>

Yhteystiedot

http://www.mol.fi/mol/fi/05_tyovoimatoimisto/01_yhteystiedot/index.jsp

7 OMAT MUISTIINPANOT

LÄHTEET

Ammatillinen kuntoutus. Nettilähde. Päivitetty. 12.12.2011

<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/010709124932SV?OpenDocument>.> luettu. 5.4.2012.

Ammatillinen kuntoutus. Nettilähde. Päivitetty. 14.12.2011

<<http://www.tyoelake.fi/Page.aspx?Section=39100>.> Luettu. 5.4.2012.

Esteettömyysopas mitä, miksi, mite.2009.Invalidiliiton julkaisujaTyylipaino Oy. Nettilähde. Päivitetty. n.d. <<http://www.esteeton.fi/portal/fi/tieto-osio/esteettonyys/>.>

<<http://www.esteeton.fi/portal/fi/>.> Luettu. 2.4.2012.

Esteetön työelämä –sivusto. Nettilähde. Päivitetty. 21.2.2012.

http://www.ttl.fi/fi/ergonomia/esteeton_tyoelama/Sivut/default.aspx. Luettu. 25.3.2012.

Ergonomiaratkaisujen tietopankki. Nettilähde. Päivitetty. 21.2.2012.

<http://www.ttl.fi/fi/ratkaisupankki/Sivut/default.aspx?luokka=Ergonomia>. Luettu. 25.3.2012.

Kansaneläkelaitos. Nettilähde. Päivitetty. 3.2.2012.

<<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/190701134121EH?OpenDocument>.> Luettu. 25.3.2012.

Kelan internetsivusto. Nettilähde. päivitetty. n.d.

< <http://www.edilex.fi/kela/fi/>.>. Luettu. 5.4.2012.

Monimuotoisuus – työelämän mahdollisuus 17/2009. Jääskeläinen Kirsi. Nettilähde. päivitetty. 2.12.2011.

<http://www.ttl.fi/fi/ergonomia/esteeton_tyoelama/sivut/default.aspx.> Luettu 2.4.2012.

Sosiaaliportti. Apuvälineet. Nettilähde. Päivitetty . <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/apuvälineet/#ots3>.> Luettu. 12.3.2012.

Sosiaaliportti. Toimeentulo. Nettilähde. Päivitetty. <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/toimeentulo/>.> Luettu. 12.3.2012.

Sosiaaliportti. Työ. Nettilähde. Päivitetty. <<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/tyo/>.>

Luettu. 12.3.2012.

Sosiaaliportti. Vammaispalvelut. Nettilähde. Päivitetty. n.d.
<http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/vammaispalvelut> Luettu 29.3.2012.

Sosiaali- ja terveysministeriö.2010. Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle.
Suomen vammaispoliittinen ohjelma. VAMPO 2010-2015. Julkaisusarja. 4.

Sosiaali- ja terveysministeriö.2008. Vaikeavammaisten henkilöiden työssä pysymisen
tukeminen. Pysytään työssä. Selvityksiä. 13.Yliopistopaino.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Nettilähde Päivitetty 22.2.2012.
< http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/vammaisuus> Luettu 12.3.2012.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Nettilähde. Päivitetty 8.9.2011.
< http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/vammaisuus> Luettu 13.3.2012.

Työ- ja elinkeinotoimisto. Nettilähde. Päivitetty.21.01.2010.
<http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/06_2rekrytoinnin_tuki/index.jsp>Luettu.
12.3.2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Nettilähde. Päivitetty.6.3.2012.
<http://www.mol.fi/mol/fi/01_tyonantajat/06_2rekrytoinnin_tuki/02_palkkatuki/index.jsp>. Luettu 14.3 2012

Tämän oppaan tekstin ja ulkoasun ovat suunnitelleet:

Lihatautiliiton Urasuunnistelijä Liisa-Maija Veraisen kanssa yhteistyöllä.

Paula Kirjavainen ja Kirsi Jordan

10.4.2012